

De cōcordia presciētie z predestinatorū

Magna quidem voluntas dei incomprehensibilis est: sicut ipse deus contra quā vult homo quia nō plene eā cognoscit: quod in futuro erit. In presenti dō quosdā effectus eius precipit scōm pceptionē vlt phibitōez: et ill' obedit. In hīs autē supdictis nō ē equū intelligere aliquē aliqd falsū vel supflūū dictū fuisse: vel cōtra factōz auctoritatē. Dicit em̄ Augustinus in ench. Propterea magna volūtas eiusdē dñi exquisita in oēs volūtas eius: vt et miro et ineffabili mō nō fiat pter volūtatē eius qd etiā cōtra ei' volūtatē fit: quod non fieret si non sineret: nec vtiq; nolens sunt: sed volēs nec sineret bonus fieri male nisi oēs. et de malo posse facē bene. Est z alia hui' voluntatis diuisio. Alia em̄ p̄t dici efficiēs. Alia approbans alia pcedēs. Alia pmittens. Efficiēs volūtas in deo facit qd qd vult efficiēs in hoīe: quod potest hō et vult ipō actu. Approbans est que approbat aliquid z hec ad homiēm pertinet et ad deū approbans in deo est que vult oēs saluos fieri qm̄ nulluz phibet quātū ad se saluū fieri immo si quis ad hec laborat approbat. Patens est quidē que sit approbans in homine. Concedēs est que concedit vt fiat aliquid. Concedente autē volūtatē vult deus vt homo qui melius non pposuit vxorem ducat. Permittēs voluntas est que permittit aliquid fieri et si displiceat quādoq; et hoc mō dicit deus velle mala que pmittit fieri vnde dicit quez vult indurat et cui vult miseretur Augustinus de ciuitate dei. Cum dicitur deus mutare volūtatē vt quib' lenis erat (Verbi grā) reddatur asper illi potius q̄ ipse mutatur sicut mutatur sol oculis sauciatis et asper quodāmodo ex miti et ex delectabili molestus efficitur cum ipse apud se maneat idem qui fuit. Dicitur etiā voluntas dei q̄ facit in cordibus obedientium mandatis eius de qua dicit apo-

stolus. Deus qui operat in nobis z velle scōm hanc volūtatē etiā velle dicit quod ipse nō vult sed ipse suos id volentes facit sic orant p quibusdam pie sancte q; inspirati ab eo sancta voluntatē z quod orant nō facit. Secunduz vero volūtatē suaz que eius presciētia sempiterna est omnia quecūq; voluit fecit nō solum preterita vel p̄sentia sed etiā futura. Sic. Deus vult omnes hoīes saluos fieri id est nulli saluatur: nisi quos vult saluari vel de omni genere hoīm aliquē saluatur. Vel vult omnes saluos fieri: id est non cogit aliquē damnari. Itē de coniuge in fideli dimitendo dicit oportet non dimittat quia et si licet nō expectat. Item in libro de paruulorū baptismo. Sicut bono male vti maluz ē. Sic malo bene vti bonū est.

Explicit liber Anselmi de voluntate dei.

Incipit tractatus Anselmi Cantuarien. archiepiscopi de concordia presciētie z predestinationis et gratie dei cum libero arbitrio.

Et trib' illis

questionibus i quib' dei presciētie atq; predestinationi nec non et gratie liberū arbitrium repugnare videt quod mihi deus dignabitur aperire tentabo ipso adiuuante: scribendo ostēdere.

De presciētia dei videatur discordare a libero arbitrio quod nō est.

Idetur quidem presciētia dei z liberum arbitrium repugnare: qm̄ ea que deus prescit: necesse est esse futura: et que per liberū arbitriū fiunt nulla necessitate pueniunt. Sed si repugnant impossibile est simul et p̄scientiam dei esse que omnia p̄uidet z aliud p̄ libertatē arbitrij fieri. Que impossibilitas si ab eē intelligit repugnā-

De cōcordia presciētie

tia que videt inesse penitus remouet.
Ponamus itaq; simul esse p̄sciētā dei
quā sequi necessitas futurarū rez videt
et libertatē arbitriū p̄ quā multa sine ne-
cessitate fieri vident: et videamus vtrū
impossibile sit h̄ duo simul esse. Quod
si est impossibile: orit̄ inde aliud impos-
sibile. Impossibile siquidē est quo posi-
to aliud impossibile sequit̄. Sed si aliud
est futurū sine necessitate h̄ ip̄m p̄scit de?
qui p̄scit oīa futura: quod aut̄ p̄scit de?
necessitate futurū ē: sicut p̄scit. Necessite
est itaq; aliud esse futurū sine necessitate
Nequaquā ergo recte intelligētī h̄ repu-
gnare videret̄ p̄sciētia quā sequit̄ neces-
sitas: et libertas arbitriū a qua remouet̄
necessitas: qm̄ et necesse est quod deus
p̄scit futurū esse: et deus p̄scit al̄ aliquid
esse sine oīni necessitate. Sed dices mi-
hi. Nō remoues tamē a me necessitates
peccādi: vel nō peccādi: qm̄ deus p̄scit
me peccaturū vel nō peccaturū: et ideo
necesse est me peccare si pecco: vel non
peccare si nō pecco. Ad quod ego. Nō
debes dicere p̄scit me deus peccaturū
vel non peccaturum: sed p̄scit me de-
us peccaturū sine necessitate: vel nō pec-
caturū: et ita sequit̄ qz siue peccaueris si-
ue nō peccaueris: vtrūq; siue necessita-
te erit: quia p̄scit deus futurū esse: sine ne-
cessitate h̄ qd̄ erit. Quides igit̄ nō eē im-
possibile: simul esse p̄sciētā dei p̄ quam
futura que p̄scit dicūtur esse ex necessita-
te: et libertatē arbitriū p̄ quā multa fiunt
sine necessitate. Si em̄ est impossibile:
sequit̄ aliud impossibile: s̄ nulla nascit̄
ex hac impossibilitas forsitā dices. Nō.
dū auferas a corde meo vim necessitatis
cū dicis: qz necesse est me peccaturū esse:
vel nō peccaturū sine necessitate: qz h̄ p̄-
scit d̄s Necessitas em̄ videt̄ sonare coa-
ctionē vel phibitōem. Quare si necesse
est me peccare ex volūtate: intelligo me
cogi aliqua occulta vi ad volūtate pec-
cādi: et si nō pecco a peccādi volūtate p̄

hiberi. Quapropter necessitate video:
inde peccare si pecco vel non peccare si
nō pecco. Et ergo. Sciēduz est: qz sepe
dicim⁹ necesse est qd̄ nulla vi esse cogi-
tur: et necesse nō esse qd̄ nulla phibitōe
remouet̄. Nā dicimus necesse est deum
immortalē esse: et necesse esse deū nō eē
iniustū: nō quod vis aliqua cogitat eū
esse immortalē: aut phibeat esse iniustū
s̄ qm̄ nlla res potest facere vt nō sit im-
mortalis aut vt sit iniustus. Sic itaq; si
dico necesse est esse te peccaturū: v̄ non
peccaturū: sola volūtate sicut deus p̄scit
nō est intelligēdū qd̄ aliud phibeat vo-
lūtate que nō erit: aut cogat illā eē: quo
erit: h̄ ip̄m nāq; p̄scit deus: qui p̄uidet
aliquid futurū ex sola volūtate. Sed vo-
lūtas nō cogit̄ aut phibet̄ vlla alia re:
quia sic ex libertate fit quod fit ex volū-
tate. Si igit̄ h̄ diligētē intelligūtur pu-
to qz z presciētiam dei: et libertatem ar-
bitriū: simul esse: nulla phibet̄ incōueniē-
tia. Deniq; si quis intellectū verbi pro-
prie p̄siderat: hec ip̄o quod p̄sciri aliqd̄
dicit̄ futurū esse p̄nūciat̄. Nō enim nisi
quod futurū est p̄scit̄: quia sciētia nō est
nisi veritatis. Quare cū dico quia si p̄-
scit aliquid: necesse est illud esse futurū:
idē est ac si dicā si erit: ex necessitate erit
sed hec necessitas nō cogit̄: nec phibet
aliquid esse: aut nō esse. Ideo em̄ qz po-
nūtur res esse: dicūtur ex necessitate esse
aut quia ponūtur non esse: affirmantur
nō esse ex necessitate: nō quia necessitas
cogat: aut phibeat rem esse: aut nō esse.
Nam cū dico Si erit ex necessitate erit
hic sequit̄ necessitas rei positōem nō p̄-
cedit. Idez valet si sic p̄nūciat̄. Quod
erit: ex necessitate erit. Non em̄ aliud si-
gnificat hic necessitas: nisi quia qd̄ erit:
non poterit simul nō esse. Pariter autē
vex est qz fuit et est: et erit aliqd̄ nō ex ne-
cessitate et qz necesse est fuisse oīne quod
fuit: et esse quod est: et futurū esse qd̄ erit
Quippe nō est idez rem esse p̄teritam:

et p̄red

et p̄red
p̄terita: a
p̄ntem esse
rem fu
idem rem
albam: lig
albi: qui
potuit nō fieri
potest fieri nō
necesse est e
fieri: nec potest el
simul fu nō:
non necessitate el
potuit fieri
est p̄ntem
Rem aut̄ p̄ntem
quia nec
potest p̄
Eodē mō
nō necessit
fieri potest
Rem vero futura nec
necesse est esse
De p̄nto aut̄ similitud
ne aliqua nūc est necessitat
potuit fieri
p̄ntem semp̄ nec
non potest simul esse
p̄ntem esse p̄ntem. Sed
quod nō est in
futura. Namq; em̄ fieri potest
p̄ntem esse: non p̄ntem
necesse est esse: potest fieri
res que non necessit
potest fieri vt non sit fut
de futuro nece
sitate: quia futurū: nūc
quod nō est in
futura. Cū em̄ dicimus quia on
p̄ntem: aut si est hominū
necesse est esse: et si est
necesse est esse: quod dicit̄
aliquid simul esse: et nō
nō est necesse oīne futu
futura: non est futu
impossibile. Necessitate

et predestinationis

et rem preteritam esse preteritā: aut rez esse presētem: et rem p̄sentem esse p̄sentem: aut rem esse futurā: et rem futuram esse futurā: sicut non est idem rem eē albam: et rem albā esse albam: lignuz eisi nō est semp necessitate albū: quia aliqui priusq̄ fieret albū: potuit nō fieri albus et postq̄ est albū: potest fieri nō albū: lūgnū vero albū: semp necesse est eē albū: quia nec anteq̄ sit: nec postq̄ est albus fieri potest: vt albū simul sit nō album. Similiter res non necessitate est p̄sens qm̄ anteq̄ esset p̄sens: potuit fieri vt p̄sens nō esset: et postq̄ est p̄sens: p̄t fieri non p̄sens. Rem aut̄ p̄sentem necesse est esse p̄sentem semp: quia nec priusq̄ sit: nec postq̄ est p̄sens. Potest p̄sens si mul esse: et iton p̄sens. Eodē mō res aliqua: vt quedā actio: nō necessitate futura est: quia priusq̄ sit: fieri potest vt nō sit futura. Rem vero futurā necesse ē eē futurā: qm̄ futurū nequit esse simul et nō futurū. De p̄terito aut̄ similiter verū est: quia res aliqua nūc est necessitate p̄terita: qm̄ anteq̄ esset: potuit fieri vt nō esset: et quia p̄teritum semp necesse ē eē p̄teritum: qm̄ non potest simul esse p̄teritum: et non esse p̄teritum. Sed in re p̄terita: est quoddā quod nō est in re p̄teriti: vel futura. Nunq̄ em̄ fieri potest: vt res que p̄terita est: fiat non p̄terita: sicut res quedā que p̄sens est: potest fieri nō p̄sens: et aliqua res que non necessitate futura est: potest fieri vt non sit futura. Itaq̄ cū dicif futurū de futuro necesse ē esse quod dicif: quia futurū nunq̄ est non futurū: sicut quotiens idem dicim⁹ de eodem. Lū em̄ dicimus quia omnis homo est homo: aut si est homo: hō est: aut omne albū est album: et si est albus albū est: necesse est esse: quod dicif quia non potest aliquid simul esse et nō esse. Quippe si nō est necesse omne futurū eē futurū. quoddā futurū non est futurū: quod est impossibile. Necesse ergo

omne futurū: futurū est: et cum futurum dicif de futuro: si est futurū: futurū est: sed necessitate sequēte que nihil esse cogit. Lū aut̄ futurū dicif de re: non semper res necessitate est: quis sit futura. Nam si dico cras seditio futura ē in populo: non tamen necessitate erit seditio. Potest em̄ fieri anteq̄ sit vt nō fiat: etiā futura est. Aliquādo vero est vt res sit ex necessitate: que dicif futura: vt si dico cras esse futurū ortū solis. Si ergo cū necessitate pronūcio futurum: de re futura: hoc mō seditio cras futura necessitate futura ē: aut ortū solis cras futurū necessitate futurū ē. Seditio q̄des q̄ nō erit ex necessitate sola sequēti: necessitate futura asserif q̄ futura de futura dicifur. Si em̄ cras futura ē necessitate futura est: ortus vō solis duabus necessitatibus futurus intelligitur: scilicet et p̄cedenti: que facit rem esse: ideo em̄ erit: qz necesse est. vt sit: et sequēti que nihil cogit esse qm̄ idcirco necessitate futurus ē quia futurus est. Quapropt̄ cū dicim⁹ quia quod deus p̄scit futurū: necesse est esse futurū: non asserimus semp rem esse necessitate futurā: sed rem futurā necessitate esse futurā: non em̄ potest futurū simul nō esse futurū. Idem sensus est sic dicif. Si deus p̄scit aliquid non addendo futurū: qm̄ in p̄scire intelligif futurum. Nam nō est aliud p̄scire: q̄ sci re futurū: et ideo si p̄scit de⁹: aliquid necesse est illud esse futurū. Nō ergo semper sequitur p̄sciētiam. dei rez necessitate futuram esse. qm̄ quis oia futura p̄sciat: nō tamē p̄scit cūcta futura necessitate: sed quedā p̄scit ex libera rationalis creature voluntate futura. Notandum quippe est: quia sicut necesse nō est deum velle quod vult: ita necesse nō est in multis velle hominem quod vult: et similiter necesse ē eē qcqd̄ deus vult: ita necesse est esse q̄ vult hō in hīs que de⁹ ita subdit humane nature: et volunta-

De cōcordia p̄sciētīe

ti: vt si vult fiant, si non vult non fiant.
Quoniam enim quod deus vult non potest
nō esse: cū vult hominis volūtatē nō
la cogi vel p̄hiberi necessitate ad volē-
dum vel ad non volēdum: et vult effe-
ctum sequi volūtatē: tūc necesse est vo-
lūtatē esse liberā: et esse quod vult. In
huiusmodi ergo verū est quia necessita-
te fit opus peccati: quod vult homo fa-
cere: quāuis non necessitate velit. Quod
si querit̄ de peccato ipsius volūtatē: cū
peccat volendo: vtrū sit necessitate: re-
spōdēdum est quia sicut nō vult neces-
sitate: ita non est peccatū volūtatē ne-
cessitate: nec necessitate operat̄ eadē vo-
luntate: quia si non vellet sponte nō ope-
raret̄ quāuis quod facit necesse sit fieri vt
supra dixi. Itā quā nō est aliud ibi pec-
care quā velle quod nō debet: ita non est
peccatū volūtatē necessariū: sicut velle
non est necessariū: tamē verū est quia
si vult homo peccare: necesse est eū pec-
care: sed ea necessitate quā supradixi ni-
hil cogere: aut p̄hibere. Itaq; qd vult
libera volūtas: et potest: et nō potest nō
velle et necesse est eū velle. Potest nāq;
nō velle antequā velit: quia libera est: et cui
vult non potest nō velle: sed eā velle ne-
cesse est: quā impossibile illi est: idēp̄m si-
mul et velle et non velle: opus vero vo-
lūtatē cui datū est vt qd vult sit: et qd
nō vult nō sit volūtatē: siue spōtaneū
ē quā spōtanea volūtatē fit: et bifariū est
necessariū: quia et volūtatē cogit̄ fieri: et qd
fit non potest simul non fieri. Sed has
necessitates facit volūtatē libertas: que
prius quā sint eas cauere potest. Hec oīa
deus qui scit oēm veritatē et non nisi ve-
ritatem: sicut sūt spontanea vel necessa-
ria videt: et sicut videt ita sunt. Itā ac er-
go consideratōe palam est: quia sine oī
repugnantia: et deus p̄scit oīa: et multa
fiunt ex libera volūtatē: que antequā sint
fieri potest: vt nunquā sint: et tamē quod
ammodo sūt necessitate: que necessitas vt

dixi descendit de libera volūtatē. Cog-
noscere potest etiā: non oīa que p̄scit de-
us esse ex necessitate: sed quedā fieri ex
libertate volūtatē: per hec quia cū vult
aut facit deus aliquid siue secūdū eter-
nitatem dicat immutabilē p̄sciētiaz:
in qua nihil est p̄teritū aut futurū: s̄ om-
nia simul sūt sine omni moru: vt si dici-
mus quia non voluit aut volet: nec fa-
cit nec faciet aliquid: sed tamē vult et fa-
cit siue scōm tempus velut cū p̄ferimus
quia volet aut faciet: quod nōdū factū
esse cognoscim⁹ negari nequit scire que
vult: et facit p̄scire que volet atq; faci-
et. Quare si scire atq; p̄scire dei neces-
sitate in gerit oibus que scit: aut p̄scit
nihil sūt scōm eternitatem: aut secūdū
yllum tempus vult aut facit ipse facit ex
libertate sed oīa ex necessitate. Quod
si absurdū est vel opinari nō necessitate
est: aut nō est omne quod scit deus: aut
p̄scit esse: vel non esse: ergo nihil p̄hibet
aliquid sciri vel p̄sciri: ab illo in nostris
volūtatibus. et actōibus fieri: aut futu-
rū esse per liberū arbitrium: vt quāuis ne-
cesse sit esse quod scit aut p̄scit: tū mul-
ta fuit nulla necessitate. sed libera volū-
tate: quē admodū supra mōstrauī. Itē-
pe quid miri si hoc mō aliquid est ex li-
bertate: et non ex necessitate: cuius multa
sunt que recipiūt opposita diuersa ratōe
Que nāq; magis opposita sunt: quā ad-
ire et abire. Videmus tamē cū trāsit ali-
quis de loco ad locū: quia idē ire est ad
ire ei abire. Abit em̄ de loco: et adit ad
locum. Item si cōsideremus solē s̄b ali-
qua parte celi cū semp̄ celū lustrādo ad
eādem partem festinet. videmus quia idē
locus est a quo recedit: et ad quem acce-
dit et indefinēter ei eodem tpe appropin-
quat a quo elongat̄. Patet etiā cursum
eius non ignorātibus: quia si celū cōsi-
derem⁹: semp̄ trāsit ob occidentali par-
te: ad orientalem. Si vero terrā atten-
dim⁹ nunquā nisi ab orientali ad occidē-

et p̄de

contra firmamēti-
cū firmamēti-
cū firmamēti-
si scōm p̄scit
idem aliquid eē
quia est futurū: et nō
de futurum: nisi ea
ad fieri a libera
per hec quod de
terminos e
vult aliquid oīa
ac celerare vult
quāuis aliq;
facere et libera
Sed nō est qd
quod supra dixi
nō fallitur: nec vid
libertate: siue e
dicit constituit e
quod apud homi
mutare potest. Tūc
de hīa qui scōm
sacri dicit: quō
cōformē fieri
si ipse primo gēnu
Quos aut p̄scit
et qd vocant: hōs
aut hōs aut hōs
hoc dicit p̄scit scōm
eternitatem: qd nō
sed tū p̄scit
in ipse hōs et libera
immutabile. Sicut e
non sūt: aut erit aliq;
in tpe fut: et erit al
ignāta: ita quod in eter
nequit in tpe aliquid do-
volūtatē: ante quā sit esse mu-
abiq; in conueniētia: qd
p̄scit nō est tamē illi
scit nō: sed eternum
continentur. Siquid
tpe continet om-
qualibet loco sūt: ita e
claudit omē tpe. et

et predestinationis

talem: et sic semp contra firmamētū va-
 dit: et licet tardius cū firmamēto: quod
 ipm in oibus planetis cernit. Ita ergo
 nulla orit repugnātia: si scdm pdictas
 rationes asserimus idem aliquid eē ne-
 cessitate futurū: quia est futurū: et nulla
 cogi necessitate esse futurum: nisi ea ne-
 cessitate quā supradixi fieri a libera vo-
 luntate. Si vero per hec quod de hoie
 dicit Job deo: cōstituisti terminos eius
 qui pterri nō po. vult aliquis ostēdere
 quia nullus potuit accelerare vel differ-
 re diem in qua moritur: quis aliqñ no-
 bis videat aliquid facere ex libera vo-
 luntate vnde morit. Sed nō est qd obi-
 citur contra hec: quod supra diximus.
 Nam qm̄ deus nō fallitur: nec videt ni-
 si veritatem: siue ex libertate: siue ex ne-
 cessitate veniat: dicit constituisse apud
 se immutabiliter: quod apud homines
 prius q̄s fiant mutare potest. Tale etiam
 quod paulus apl's de hīs qui scdm p-
 positum vocati sunt sācti dicit: quos p-
 sciuit et pdestinavit: cōformes fieri yma-
 ginis filij sui: vt sit ip̄e primogenitus in
 multis fratribus. Quos autē pdestinavit.
 hos et vocavit. et q̄s vocavit: hos et iu-
 stificavit: q̄s autē iustificavit allos et ma-
 gnificavit. Hoc q̄ppe ppositū scdm qd
 vocati sūt sācti: in eternitate: in q̄ nō est
 pteritū: vel futurū: sed tm̄ p̄sens immu-
 tabile est sed in ip̄is hoibus ex libertate
 arbitrij aliquādo ē mutabile. Sicut em̄
 quis in eternitate nō fuit: aut erit aliqd
 sed tm̄ est: et tamē in tpe fuit: et erit ali-
 quid sine repugnātia: ita quod in eter-
 nitate mutari nequit in tpe aliquādo: p
 liberam volūtatem ante q̄s sit: esse muta-
 bile. pbatur absq̄ in conueniētia: quis
 ibi: nihil sit nisi p̄sens nō est tamē: illud
 p̄sens tpale sicut n̄m: sed eternum: in q̄
 tempora cūcta continentur. Si quidem
 quēadmodū p̄sens tps continet omnes
 locū: et que in quolibet loco sūt: ita eter-
 no p̄senti simul claudit omne tps. et que

sunt in quolibet tpe. Luz ergo ait apl's
 quia deus p̄sciuit sanctos suos: pdestina-
 vit: vocavit: iustificavit: magnificavit:
 nihil horū prius aut posterius apud de-
 um est sed oīa simul eterno p̄senti sūt in-
 telligenda. Habet em̄ eternitas suum si-
 mul in quo sunt oīa que simul sunt loco
 vel tpe: et que sunt diuersis in locis vel
 temporibus. Et aut ostēderet idē apo-
 stolus. non illa verba se p temporali si-
 gnificatōe posuisse: illa etiā que futura
 sunt: pteriti temporis verbo. p̄nūciauit
 Hoduz em̄ quos p̄sciuit adhuc nascitu-
 ros: iaz temporaliter vocavit: iustifica-
 vit: magnificavit. Unde cognosci p̄t eū
 ppter indigētā verbi significātis eter-
 nam p̄sentiam: vsum esse verbis p̄terite
 significatiōis: qm̄ que tpe p̄terita: sunt:
 ad similitudines eterni p̄sētis oīno im-
 mutabilia sunt. In hec siquides magis
 similia sunt eterno p̄senti temporalis p̄-
 terita. q̄s p̄sentia: qm̄ que ibi sunt: nūq̄
 possūt non esse p̄sentia sicut temporis p̄-
 terita: non valēt vnq̄s p̄terita nō esse: p̄-
 sentia vero tpe oīa que transeūt fūt nō
 p̄sentia. Hoc ergo mō quicqd de hīs q̄
 libero fiunt arbitrio: velut necessarium
 sacra scriptura p̄nūciat: scdm eternita-
 tem loquit: in qua p̄sens est oē vez im-
 mutabiliter nō scdm tempus in quo nō
 semp sunt volūtates et actōes nostre: et
 sicut dū nō sunt: nō est necesse eas esse:
 ita sepe nō est necesse vt aliquādo sint.
 Nam nō semp scribo: aut volo scribere
 et sicut dum nō scribo: aut non scribere
 volo: nō est necesse me scribere: aut vel-
 le scribere: ita necesse nō est vt aliquādo
 scribam: vel velim scribere. Qu aut res
 aliter esse cognoscat in tpe: q̄s in eterni-
 tate: vt aliquādo vez sit: qm̄ aliqd non
 est in tpe: quod est in eternitate: et quod
 fuit in tpe: quod ibi nō fuit: et erit tēpo-
 raliter: quod ibi nō erit: nllā rōne nega-
 ri videt posse: similiter aliqd in tpe esse
 mutabile qd ibi ē immutabile. Quippe

De cōcordia presciētie

non magis opposita sunt: mutabile intē-
pore: et immutabile in eternitate: q̄ non
esse in aliquo tempore: et esse semper in
eternitate: et fuisse vel futurū esse secūdū
tempus: atq; non fuisse vel nō futurum
esse in eternitate. Siquidez nō dico ali-
quid nunq̄ esse in tpe: quod semp est in
eternitate sed tm̄ in aliquo tpe non esse.
Non em̄ dico actōem meā crastinā nul-
lo tpe esse: sed hodie tm̄ nego eā eē: que
tamen semper est in eternitate. Et quā-
do negamus fuisse vel futurū ibi esse ali-
quid quod in tpe fuit aut erit: non asse-
rimus id quod fuit aut erit nullo modo
ibi esse: sed tantum preterito: vel futuro
modo dicimus non ibi esse: quod ibi in-
desinēter est suo p̄senti modo: in hīs ve-
ro nulla videtur aduersari cōtrarietas.
Sic utiq; sine ulla repūgnantia dicitur
aliquid esse mutabile i tpe anteq̄ sit: qd̄
in eternitate manet immutabiliter: non
anteq̄ sit: vel postq̄ est: sed indesinēter
quia nihil est ibi sc̄dm̄ tps. Nam h̄ ip̄m
ibi est eternaliter: quia temporaliter ali-
quid est: et anteq̄ sit potest nō esse sicut
tam̄ dixi. Sufficiens ex hīs que dictā
sunt puto patere quia presciētia dei li-
berū arbitriū: nequa q̄ inuicē repugnat
qd̄ facit vis eternitatis que claudit om-
ne tps. et que sunt in quolibet tempore.
Sed quo nō hōibus libez habemus ar-
bitriū: vidēdum est vbi: et que sit illa li-
bertas arbitriū quā semp habere credi-
t hō: et quod sit illud arbitriū. Nō enim
idem est arbitriū: et libertas qua dicitur
liberum. In multis dicit libertas et ar-
bitriū: vt cū aliquem dicimus libertatē
habere loquendi aut tacendi: et in eius
arbitrio esse quid horuz velit. In pluri-
bus q̄ alijs similiter dicit libertas et ar-
bitrium: que nō semp assūt: aut ad salu-
tem aie nobis necessaria sunt. Pro illo
autē arbitrio: tm̄: et p̄ illa libertate: ista
ventilat̄ questio: sine quibus hō salua-
ri neq̄t: postq̄ potest illis vti. Nā ideo

conquerūtur multi: quia putāt ad salu-
tem vel damnatōem nihil valere libez
arbitrium: sed solā necessitatem: p̄pter
dei p̄scentiaz. Qm̄ ergo nō salua-
mo postq̄ ad intelligibilem puenit eta-
tem: sine sua iusticia: ibi est inuestigādū
hoc arbitriū: et hec libertas vnde agit
vbi sedes iusticie est: primū itaq; osten-
denda est iusticia: deinde ista libertas:
et istud arbitriū. Est quidem iusticia q̄
libet magna: vel parua rectitudo volū-
tatis p̄pter se seruata: libertas aut̄ ista
est potestas seruādū rectitudinem volun-
tatis p̄pter ip̄am rectitudinem. Quas
diffinitōes puto me apertis rōib⁹ mon-
strasse p̄iozem quidem in tractatu quez
feci de veritate: altera vero in eo quem
edidi de hac ip̄a libertate: in quo etiam
ostensum est quō naturaliter: et insepe-
rabiliter sit in homie hec libertas: quā
non ea semp vtatur: et q̄ sit ita fortis vt
nulla res hōi fortitudinem alias certitu-
diem p̄dictā id est iusticiā quā h̄ valeat
q̄ diu hac libertate voluerit vti: auferre
Iusticia vero non est naturalis sed fuit
seperabilis in principio ab angelis i ce-
lo: et hōibus in para diso: et est adhuc in
hac vita: nō tamē necessitate aut necessi-
tatis vi impellente: sed habētū illaz p̄-
pria volūtate. Sed qm̄ iusticiā qua iu-
stus est aliquis: constat esse rectitudinē
volūtatis quā dixi: que rectitudo tunc
tm̄ est in aliquo: tamē ip̄e vult quod de-
us vult eū velle. Patet quia deus ean-
dez rectitudinē non potest inuito aufer-
re qm̄ nō potest hec velle. Sed neq; vel-
le potest: vt eaz habens nolens vlla ne-
cessitate eā deserat. Quippe vellet illuz
nō velle quod vult eū velle. quod esse
nequit. Sequitur ergo deū velle h̄ mō
rectam volūtate: ad volendum recte: et
ad seruādū eandē rectitudinē esse libe-
rā q̄ quando potest quod vult libere fa-
cit quod facit vult. Unde q̄ aptissime
cognosci potest. aliq̄ esse liberā volun-

*Libera voluntas et
dei providentia non pug-
nat.*

et p̄ced

non repugnans
supra montem
cremplū aliq
recta et iusta volū
et ip̄m arbitriū:
impugnet vt d
qualiter eā liberō
aliquis in corde
intelligat rec
vtiq; rectū
rectitudinem volū
et aliud re
Accedit aliq̄ et m
illū mortem. Quidē
an deserat vt
an rectitud
quod et iudic
ratio qua in
rectitudinem illi
semper esse sem
decidit vt deserat
volūtatis est: vt
quāmodū
ad hec em̄ ma
creature volū
idē volūtatis an
deserat
quāvis motus h
necessitate. Licet em̄ necessi
rectitudinem retinere
necessitas determinat quā
Thompe sola volūtatis d
quod tenet: nec aliquid f
operat̄ eicmo f
ita: Ita cui nō est volūtatis rect
volūtatis quā habet necessita
quod nō de est seruādū p̄senti
Semp enim hoc p̄senti libera
est libertas quā esse vult p̄
rectitudinem volūtatis. p̄p
hac ip̄a libertate
et arbitriū libez: et v
Restat nūc vt cōfi
p̄senti oia p̄senti scire scire cr
ita sit a rebusan resp

la prescience

et predestinationis

tatem cū actione sua: non repugnante
 dei prescientia: sicut supra monstratum
 est. Ponamus nūc exemplū aliquod in
 quo appareat et recta et iusta volūtas et
 libertas arbitrii: et ipm arbitriū: et quo-
 mō recta volūtas impugnetur vt deserat
 rectitudinem. et qualiter eā libero seruat
 arbitrio. Habet aliquis in corde vt ve-
 ritatem teneat: quia intelligit rectū esse
 amare veritatē. Hic utiq; rectā iam ha-
 bet volūtatē: et rectitudinem volūtatē.
 Aliud autē est volūtas: et aliud rectitu-
 do qua recta est. Accedit ali⁹ et nisi mē-
 diaf minaf illi mortem. Videmus nūc
 in eius esse arbitrio: an deserat vitā pro
 rectitudine volūtatē: an rectitudinem p
 vita. Hoc arbitriū. quod et iudiciū dici
 potest: libere est qm ratio qua intelligit
 rectitudo: docet rectitudinem illā eiusdē
 rectitudinis amore semp esse seruādā
 et quicquid obtēditur vt deserat esse cō-
 tēpnendū. atq; volūtatē est: vt ipa q̄
 reprobet: ac eligat: quēadmodū ratio
 intellectus mōstrat: ad hec em maxime
 date sunt rationali creature volūtas et
 ratio. Quapropt idē volūtatē arbitri-
 um. vt eandē rectitudinem deserat: nul-
 la cogit necessitate: quous mortis impu-
 gnetur difficultate. Licet em necesse sit:
 aut vitā aut rectitudinem relinquere nul-
 la tamē necessitas determinat quā fuerit
 aut deserat. Itempe sola volūtas deter-
 minat ibi quid teneat: nec aliquid facit
 vis necessitatis: vbi operat electio sola
 volūtatē. At cui nō est deserēdi rectitu-
 diem voluntatis quā habet necessitas:
 palā est q; nō de est seruādā ptās siue li-
 bertas. Semp enim hec ptās libera est
 hec em est libertas quā esse dixi ptātez
 seruādā rectitudinem volūtatē. ppē ip-
 sam rectitudinem. Hac ipa libertate rati-
 onalis nature et arbitriū libere et volū-
 tas libera dicit. Restat nūc vt cōsidere
 mus cū deus oia p̄scire siue scire credat
 vtz eius sciētia sit a rebus: an res habe-

at esse ab eius sciētia. Nā si deus a reb⁹
 habet sciētia: sequit q; ille prius sint: q̄
 eius sciētia: et sic a deo nō sint: a quo ne-
 queunt esse nisi p eius sciētia. Si vō q̄
 cunq; sunt a sciētia dei sumūt essentiaz:
 deus factor et auctor maloz opoz est: et
 ideo iniuste punit malos quod nō susci-
 pimus. Hec autē questio facile solui p̄t si
 prius cognoscit bonū quod est iusticia
 vere aliquid esse: malū vero quod est in-
 iusticia oīno carere existentia: qd in tra-
 ctatu de casu dyaboli: et in libello quez
 de cōceptu virginali: et peccato origi-
 ni titulau aptissime monstrauī. Nō est
 em iniusticia qualitas: aut actio: aut ali-
 qua essētia: sed tm absētia debite iusti-
 cie: nec est nisi in volūtatē: vbi debet eē
 iusticia. Per quā volūtatē iusticia vt
 iniusticia dicit oīs rōnalis natura: et q;
 libet eius actio: iusta vel iniusta. Omnis
 quippe qualitas: vel oīs actio. et quicqd
 aliq; habet essentiaz a deo est: a quo est
 oīs iusticia: et nulla iniusticia: facit igit
 deus oia que iusta vel iniusta volūtatē
 fiunt: id est bona opa et mala. In bōis
 quidē facit q; sūt: et q; bona sūt: in ma-
 lis vero facit q; sunt: sed nō q; mala sūt.
 Nā omī regi est iustā vel bonā est aliqd
 esse: nulla vero rei est aliqd esse iniustā:
 vel malū esse. Siquidē bonū est iustuz
 esse: est iusticiā h̄re: qd ē aliquid malum
 vero esse: vel iniustū ē non h̄re iusticiāz
 quā debet h̄re qd non ē aliqd. Iusticia
 nāq; aliqd ē: iniusticia vero nihil: sicut
 dixi. Est autē aliqd bonū qd dicit cōmo-
 dū: cuius cōtrariū ē malū: quod ē incō-
 modū: hec malū aliquādo nihil ē: vt ce-
 citas aliquādo ē aliqd vt dolor. Sed h
 malū cū aliqd ē deū facere nō negam⁹:
 quia ipē ē sicut legis faciēs pacē: et cre-
 ans malū. Ipē nāq; creat incōmoda: q;
 bus exercet et purgat iustos: et punit in-
 iustos. De itaq; tāto malo qd ē iniusti-
 cia. p quā dicit iniustū: certū ē: q; nūq;
 ē aliquid: nec alicui rei ē esse aliqd iniu-
 n ij

Quaestio
 Vtrum dei prescientia
 sit a reb⁹ an vero res
 ab eis prescientur.

Nola

conquerunt multi quia p̄-
 tem vel damnationem nihil
 arbitrium: sed sū necessitate
 dei p̄scientiaz. Nā ergo nō
 mo postq; ad malū idem p̄-
 tem: sine sua volūtatē et
 hoc arbitriū: et libertas
 vbi sedes iustitiae: unde ista
 denda est iusticia: unde ista
 et istud arbitriū. Est quidem
 libet magna: vō p̄ta rectitu-
 tatis p̄pter se seruāt libertatē
 est potestas seruāt rectitudi-
 tatis p̄pter ipam rectitudinem.
 diffinitōes p̄ta me aperte: nō
 strasse p̄taem quidem in tracta-
 feci de veritate: altera vero
 dicit de hac ipa libertate: in tra-
 stensum est quōd naturaliter: et
 abilitate sit in bonie hōc libertas
 on ea semp v̄tatur: q; v̄tatur
 ulla res hōi formidat aliam
 iem p̄dicat id ē v̄tatur quā
 sū hac libertate volūtatē
 iusticia vero non est naturalis
 perabilis in p̄ncipio de agniti-
 et hōibus in paradiso: est ab-
 evita: nō tamē necessitate
 a volūtatē. Sed qm iusticiā
 est aliquis: constat essentia
 itans quā dicit: que rectitudo
 est in aliquo: tamē ipē vult
 vult eū velle. Patet quā
 rectitudinē non potest
 nō potest hec velle. Sed
 potest: vt eaz habens volū-
 tate eā deserat. Quare volū-
 velle quod vult eū velle
 vult. Sequitur ergo dicit
 tam volūtatē: ad volendum
 seruādū eandē rectitudinē
 q; quando potest quod vult
 quod facit vult. Unde q;
 gnola potest. aliq; est libe-
 rta

stam esse. Et sicut deus nō facit iniusti-
tiam: ita nō facit aliquid iniustū eē: qui
tamē facit oēs actōes: et omnes motus
quia ipse facit res: a quibus et ex quibus et
per quas et in quibus fiunt: et nulla res
habet vllam prātem. Volendi aut faci-
endi nisi illo dante. Ipsius quōque velle quōd
aliquādo iustū est: aliquādo iniustum:
nec est aliud quā vti prāte volēdi et volū-
tate quas deus dat in quōtum est bonum
est: et est a deo. Quod tūc quidem quā-
do recte est: bonum et iustum est: quan-
do vero nō recte: hec solo: quia nō recte
est: malū est et iustum. Est autē aliquid
recte esse: et hec est a deo: nō eē vero re-
recte non est aliquid nec est a deo. Itaque
sicut cū aliquis vtitur gladio: aut lingua
aut prāte loquendi: nō est aliud gladii
aut lingua: siue prās: cū rectus est eorū
vltus: et aliud cū non est rectus. Ita vo-
luntas: qua vtimur ad volendum: sicut
ratione vtimur ad rationādum: non est
aliud: quando quis illa recte vtitur: et
aliud quādo non recte. nec magis: nec
minus est hoc quod est essentialiter: cū
est iusta: quā cū iniusta est volūtas: per quā
dicunt aut sba: aut actio iusta: vel iniusta.
Sic itaque facit deus in oibus volunta-
tibus et operibus bonis: et quod essentiali-
ter sunt: et quod bona sunt: in malis vero
non quod mala sunt: sed tūc quod per essentiali-
sunt. Quod admodū enim non est essentia
rerū nisi a deo: ita non ē recta nisi ab ip-
so. huiusmodi vero rectitudinis de qua loquor
absentia quā ē in iusticia: non ē nisi in vo-
lūtate rationalis creature: que semper
debet habere iusticiā. Cur autē nō habe-
at quā semp debet habere: et quod deus
bona faciat sola bonitate: et mala non
sua culpa: sed hoīs vel dyaboli: et qua-
liter hō bona faciat per liberū arbitriū
presulante grā: et malū sola sua operan-
te propria volūtate. et quid habeat deus
in malis sine culpa sua: et homo in bo-
nis eius laude sua et tamen bona homi-

nis videantur aperte imputāda deo: et
mala homi: cū deo grā et libero arbitrio
tractaturi sumus: vtpote deo donante
apercius patebit. Itaque autē tūc dico quod
malus angelus ideo iusticiā non habet
quia eaz deseruit: nec postea recepit hō
vero idcirco illa caret: quia in primis pa-
rentibus eū abiecit: et postea aut nō illā
recepit: aut receptā reiecit. Puto quod grā
dei adiuuante monstrauimus: quod prescien-
ciā dei. et liberū arbitriū simul esse: si di-
ligerent considerētur que diximus non
sit impossibile neque possit aliquid obici
quod non sit dissolubile.

¶ Sit predestinatio et quod predestina-
tio nihil inferat necessitatis libero arbi-
trio.

Tunc ergo in eo sperātes: quod huc
nisi usque non produxit discordiā que
inter predestinatōem et liberū ar-
bitrium videtur esse: aggrediamur dis-
soluere. Ad quod per ea que supra disse-
ruimus sicut in sequētibz patebit: nō
parū proficimus. Predestinatio videtur
idem esse quod pordinatio: siue pstitutio: et
et ideo quod deus predestinare dicit: in-
telligit pordinare quod est statuire futu-
rū esse. Quod autē deus statuit futurū
esse: necessitate videtur futurū esse: quare
quicquid deus predestinat necesse est futu-
rū esse. Si ergo deus predestinat bona et
mala que fiūt nihil sit per liberū arbitriū
sed oīa ex necessitate. Ac si tantū bona
predestinat: sola bona sunt ex necessitate
nec est liberū arbitriū: nisi ad mala quod
nimis ē absurdū. Non ergo sola bona
predestinat deus. Si autē bona quedam
opa facit liberū arbitriū: per que fiunt iu-
sti. absque predestinatōe. nō predestinat de-
oīa bona opera que iustos faciūt. Qua-
re nec illos iustos qui sunt per opera libe-
ri arbitrii. Non ergo presciuit de-
os quod quos presciuit hos et predestinauit. Sed
falsū est deū nō prescire aliqua bona ope-
ra. aut aliquos iustos. Itaque igitur quedā

Nota

cordia grā
opa bona iustifica
que deus predestinat
omnia oīa: et predestinat
cum nihil per liberū
arbitriū fiat: sequi videtur
arbitriū manente predesti-
natio in aliis bonis libe-
ri arbitrii predestinatio.
in illis predestinatio.
que questiois respōdit
predestinatio nō solū
per dicit que ad nos
nō facit dicit facere.
Sicut hominem inducere et
inducere in reprobōem
Sicut ergo in dōmētia
inducere dū malos et cor m
Sed bona specialia
inducere dicit: quod in illis fi
bona sūt in malis aut nō
inducunt: nō quod mala sūt
nō est. Sicut dicit quod sicut dicit
sicut dicit: propterea nec prede-
stina ante nec postquam dicit
inducunt pferentia. Consideren-
tibus possunt predestinari per libe-
ri arbitriū. Dubitamus: nō ē
predestinatio et plēna nō ē
sicut sicut sicut ita quod predesti-
natio de predestinatio cogit
inducunt aperte natura: pe-
nitentia: sine omni recipiant
inducunt: quod dicit ratio do-
ctina: similiter per liberū arbitriū
inducunt: sicut in dōmētia.
Sicut deus nō predestinat: que
inducunt: sine necessitate. Nō
inducunt: que nō sunt libera
inducunt: igitur: que necesse sit
presciuit: et que predestinatio:
inducunt: et predestinata non eueni-
necessitate: que presciuit: et facit:
sicut sicut sicut sicut sicut
sicut sicut sicut sicut sicut
sicut sicut sicut sicut sicut
sicut sicut sicut sicut sicut

Inselm

De cōcordia gr̄atie ⁊ liberi arbitriū

Solius liberi arbitriū opa bona iustificauit: sed illa sola que deus p̄destinat. Si ergo deus p̄destinat oīa: et p̄destinata sunt ex necessitate: cum nihil p̄ liberum arbitriū necessitate fiat: sequi videt̄ nihil esse libez arbitriū manente p̄destinatione: aut si statuimus in ali q̄bus liberū arbitriū perire in illis p̄destinatōi. In primis itaq̄ ante questiōis respōsiōem videndū est: q̄ p̄destinatio nō solū bonoz est: sed maloz p̄t dici quēadmodū deus mala: que nō facit dicit̄ facere: q̄ p̄mittit. Nā dicit̄ hoīem indurare cum nō emollit: ac inducere in tēpratōem cū nō liberat. Nō est ergo incōueniēs euz h̄mō p̄destinare dū malos et eoz mala opa nō corrigit. Sed bona specialius p̄scire: et p̄destinare dicit̄: q̄ in illis facit q̄ sunt: et q̄ bona sūt in malis aut nō nisi q̄ sunt essentialiter: nō q̄ mala sūt vt supra dictū est. Sciēdū q̄ q̄ sicut p̄sciētia non in deo dicit̄ pp̄rie: ita nec p̄destinatio: q̄ illi nec ante nec post aliqd̄ ē: s̄ oīa sunt illi simul p̄sentia. Cōsiderem⁹ nūc an aliqua possint p̄destinari: p̄ liberū arbitriū futura. Dubitari vtiq̄ nō debet: q̄ eius p̄destinatio et p̄sciētia nō discordat: sed sicut p̄scit ita quoq̄ p̄destinat. In questione de p̄scentia cognouim⁹ aliqua p̄sciri aperte futura: per liberum arbitriū: sine omni repugnantia. Unde veritas q̄ euidēs ⁊ ratio docet p̄destinari: similiter p̄ libez arbitriū quedā futura: absq̄ omī incōueniētia. Nā neq̄ p̄scit deus: neq̄ p̄destinat: quēadmodū iustū futuz ex necessitate. Nō em̄ habet iusticiā: q̄ eaz nō seruat libera voluntate. Pariter igit̄: q̄uis necesse sit fieri que p̄sciūtur: et que p̄destinātur: q̄ dā tamē p̄scita. et p̄destinata non eueniunt ea necessitate: que p̄cedit rē: ⁊ facit: sed ea que rē sequit̄ sicut supra dixim⁹. Nō em̄ ea de⁹ q̄uis p̄destinat: facit voluntatē cogēdo: aut voluntati resistēdo: s̄ in sua illa p̄tate dimittendo. Quis ta-

men sua voluntas vtaf̄ p̄tate: nihil tamē facit quod deus nō faciat in bonis sua gr̄atia in malis nō sua: sed eiusdez. Volūtatis culpa q̄d sicut p̄missim⁹ clarius cū de gr̄a loq̄mur apparebit. Et sicut p̄sciētia q̄ nō fallit: nō p̄scit nisi vez sed erit aut necessariū: aut sp̄taneū: ita p̄destinatio: q̄ nō mutat̄ non p̄destinat nisi sicut est in p̄sciētia: et quēadmodū q̄d p̄scit licet in eternitate sit immutabile: tamē in tpe aliquādo anteq̄ sit mutari p̄t: ita est p̄ oīa de p̄destinatōe. Patet igit̄ ex hīs q̄ dicta sūt: si bene consideretur: q̄ nec p̄destinatio: excludit libez arbitriū nec libez arbitriū aduersatur p̄destinatōi. Siquidē oīa illa q̄bus supra mōstrauim⁹ libez arbitriū p̄sciētie: nō repugnare pariter: oīdunt illud p̄destinatōi p̄cordare. Nō ḡ rōnabiliter quotiēs aliqd̄ p̄tingit opante sp̄tanea voluntate velut cū hō hoī facit iniuriam ynde ab illo occidit̄ quidā clamāt dicētes. Sic p̄scit: et p̄destinātū erat a deo: et ideo necessitate factum est. nec aliter fieri potuit. Quippe nec qui alium iniuria irritauit: nec qui se vindicauit hoc fecit necessitate sed sola voluntate: quia si nō sp̄te voluisset neut̄ qd̄ fecisset.

De cōcordia gr̄e ⁊ liberi arbitriū.

Estat nūc vt de gr̄a ⁊ eodē libero arbitrio: eadē gr̄a adiuuante cōsiderem⁹. Questio ista in de nascit̄: q̄ diuina scriptura ita loquitur aliquādo vt nihil videat̄ libez arbitriū p̄desse: ad salutē: sed sola gr̄a: aliquando vō ita velut tota n̄ra salus in libera n̄ra p̄sistat voluntate. De gr̄a siquidē dicit dñs. Sine me nihil potestis facere. Et nemo venit ad me nisi p̄f̄ meus traxerit eū. Et paul⁹ ap̄ls. Quid at̄ habes q̄d non accepisti. Et de deo Lūius vult miseret̄. et quē vult indurat ⁊ neq̄ volētis neq̄ currētis s̄ miserētis ē dei. Multa q̄q̄ alia legūtur q̄ soli gr̄e sine libero arbitrio bona n̄ra opa ad salutē nostrā

et hoc factum uerum quod tunc in talibus arbitrio

De cōcordia gr̄atie

vident attribuerē Plures etiā afferunt
experimēto se pbare q̄ hō nequaq̄ vl-
lo libero fulciat arbitrio qm̄ multos abs-
q̄ numero immēso mētis et corporis co-
nata nitūtur vt bene viuāt q̄ quadā dif-
ficultate immo i possibilitate aggrauati
nihil p̄ficiūt: aut post magnū p̄fectum
repēte irreperabiliter deficiūt libez aut
arbitriū mōstrat eadē scriptura nos ha-
bere h̄ mō. Dicit de^o p̄ ysaiā. Si volue-
ritis et audieritis me bona terre cōmedi-
tis. Et dauid. Quis est hō q̄ vult vitā
di. di. vi. bo. phibe linguā tuā a malo et
la. t. n. lo. do. Diuerte a malo et fac bo-
nū. Et dñs in euāgelio. Venite ad me
oēs q̄ laboratis et onerati estis et ego re-
ficiā vos. Tollite iugū meū sup vos: et
discite a me q̄ mitis sū et hūilis corde et
inuenietis requiez aiabus vris. Plura
etiā alia et innumerabilia sūt: q̄ vidētur
libez arbitriū ad bene opandū excitare
et quia monita p̄temnit exprobare. Qd̄
auctoritas diuina nequaq̄ faceret si vo-
lūtatis libertatē nullā in hoie cognosce-
ret. Sed necylo mō esset cur de^o bonis
vel malis: p̄ meritis singulorū iuste re-
tribueret si p̄ libez arbitriū null^o bonuz
vel malū faceret. Qm̄ ergo in sacra scri-
ptura quedā inuenimus que soli gr̄e fa-
uere vident et quedā que solū libez ar-
bitriū statuere sine gr̄a putātur fuerit q̄-
dā supbi q̄ totā virtutē efficacitā: in sola
libertate arbitriū cōsistere sūt arbitrati et
sūt nro tpe multi q̄ libez arbitriū eē ali-
qd̄ penitus desperāt. In hac itaq̄ ques-
tione hec erit intētio vt libez arbitriuz
simul esse cū gr̄a et cū ea opari in multis
mōstremus sicut illud p̄sciētia atq̄ p̄de-
stinatōe cōcordare repimus. Sciēdū ē
q̄ sicut nō de alio libero arbitrio sit hec
vt supra dixi qm̄ nisi de illo sine quo sal-
lutē nemo meref: postq̄ intelligibilem
habet etatē ita nō de alia gr̄a: q̄ de illa
sine qua null^o saluat hō. Dis em̄ crea-
tura gr̄a existit q̄ gratis facta est et mul-

ta bona dat deus p̄ gr̄am in hac vita sa-
ne q̄bus hō saluari nō potest. In infan-
tib^o q̄dem q̄ baptizati mouētur anteq̄
suo possint vn̄ libero arbitrio nō appa-
ret p̄cordia quā querim^o qm̄ in illis gr̄a
sola operat salutē sine illoz libero arbi-
trio. Nā h̄ quoq̄ gr̄a est q̄ dat alijs vo-
lūtatis vt illis sua vide subueniāt. In ha-
bētibus itaq̄ intelligibile etatē mōstrā-
dū est qd̄ inuestigam^o q̄ de hīs solum
versat h̄ questio. Quicūq̄ aut ex hīs
saluātur p̄ iusticiā saluari dubiū nō est
Iustis em̄ p̄mittit^o vita eterna q̄ iusti
imp̄petuū viuēt et apud do. est mi. eoz
Q̄ aut iusticia sit rectitudo volūtatis:
sacre sepe mōstrat auctoritas. Qua de
re sufficit vnū exemplū p̄ponere. Lum
em̄ dixisset dauid nō relinquet do. ple.
s. et heredi. s. nō de. quoadusq̄ iusticia
tormentū. ni. iudi. vi doceret nos: qd̄ eēt
iusticia: interrogādo ait. Et q̄ iuxta illā
Ad qd̄ ip̄e sibi respōdens ait. Hēs q̄ re-
cte sūt corde h̄ est q̄ recta sūt voluntate.
Quis em̄ corde credam^o et intelligam^o
sicut corde volum^o nō tñ iudicat sp̄s s̄:
ctus illum rectū h̄re: cor q̄ recte credit et
intelligit et nō rectē vult q̄ nō vti recti-
tudine fidei: et intellect^o ad rectē volēdū
p̄pter qd̄ datū est rōnabili creature rectē
credere et intelligere. Nā neq̄ rectū in-
tellectū dicēdū est h̄re q̄ scdm̄ illū nō re-
cte vult opari: p̄pter qd̄ fides dicit et dat
Recte igit intelligam^o dauid dixisse re-
ctos eoz de: rectos volūtate. Sed ne q̄s
existet auctoritate diuina dici iustū illuz
vel rectū q̄ nō nisi p̄pter aliqd̄ tenet recti-
tudine volūtatis: dicim^o iusticiā rectitu-
dinē eē volūtatis. p̄pter se seruataz: q̄ est
solū p̄pter aliqd̄ illā seruat nō eā diligit:
s̄ aliud p̄pter qd̄ illā seruat et ideo nō ē di-
cēd^o iust^o nec talis rectitudo noināda est
iusticia. Quādo de p̄sciētia et libero ar-
bitrio tractabamus exēplo quodā mō-
strauim^o esse posse simul rectitudinē h̄c
quā voco iusticiā: et libez arbitriū p̄ qd̄

Quid probant in hoc
liberā voluntate

et liber

in alijs multis sim
videre nulli cre
posse rectitudinē
ita erit inter gram
ita dū hoim: p̄o
ita q̄ nō ē: q̄ vol
ita q̄ recti ē. Sic
ita q̄ videt acutē: h̄
ita volūtatis ē
ita vult qm̄ erit
ita p̄cordia dūo rō
ita nū q̄ recta
ita rēam eē: rēam
ita q̄ nō vult rēam
ita h̄. Nō nego
ita rectitudinem qua
ita habeat h̄
ita velle rectitudinem:
ita velle
ita rectitudinem nō
ita habere possit. Qm̄
ita aut volēdo aut nō
ita null^o vult cam
ita velle: nū illā ha
ita nō habet rēam
ita valeat p̄ se nō volēdo
ita accipit. Nō igit
ita h̄re a se. Sicut crea
ita ab alia creatura. Sic
ita neq̄ creaturā saluare
ita qd̄ sit ea saluare. Sic
ita creaturā rēam dicit h̄
ita nō p̄ gr̄am. Nā aut
ita libez arbitriū suū poss
ita nōstram^o. Deo igit la
ita gr̄am et ad saluandū h̄
ita libero arbitrio p̄cordia v
ita hoiez saluare nō ē
ita agere: sic sit iustū
ita ad iustū libez arbitriū
ita illa nō valet ad saluandū
ita rēam qua fuit q̄
ita. Et quis nō obuius de
ita: et quē in durat
ita p̄cedit mentem q̄

7 liberi arbitrii

planū ē intelligere in alijs multis simili
lit eē. Si ḡ possum⁹ oñdere nullā crea-
turā hāc adipisci posse rectitudinē: nisi
p gřam: manifesta erit inter gřam ⁊ libe-
rū arbitriū ad saluādū hoīem: ꝓcordia
quā qřim⁹. Dubiū itaq; nō ē: qz volun-
tas nō vult recte nisi qz rctā ē. Sic nāq;
nō ē acut⁹ visus qz videt acute: s̄ ido vi-
det acute qz acut⁹ ē: ita volūtas ē recta:
qz vult rctē: s̄ rctē vult qm̄ ē rctā. Lū āt
vult rctitudinē ꝓculdubio rctē vult.
Nō ḡ vult rctitudinē nisi qz rctā est.
Idē autē ē volūtati rctām eē: ꝓ rctitudi-
nē hře. Palā igit̄ ē qz nō vult rctitudi-
nē nisi qz rctitudinem hř. Nō nego volū-
tatē rctām velle rctitudinem quā nōdū
hř: qm̄ vult maiorē quā habeat s̄ illā di-
co nullā eā posse velle rctitudinem: si nō
hř rctitudinem: q̄ illaz velit. Lōsiderem⁹
nūc vtz aliq; hāc rctitudiez nō habēs
eā aliq; mō a se habere possit. Utiq; a se
illā hře neq;: nisi aut volēdo aut nō vo-
lēdo. Volēdo qđā null⁹ valet eam ꝓ se
adipisci: qz neq; eā velle: nisi illā habe-
at. Q̄ aut aliq; nō habēs rctitudinem
volūtatis illā valeat ꝓ se nō volēdo as-
qui mēs null⁹ accipit. Nullo igit̄ mō
p̄t eā creatura hře a se. S; neq; creatu-
ra valet eaz hře ab alia creatura. Sicut
nāq; creatura neq; creaturā saluare: ita
nō p̄t illi dare ꝓ qđ p̄t eā saluare. Seq̄
itaq; qz nlla creatura rctitudiez hř: quā
dixi volūtatis nisi ꝓ dei gřam. Ihāc autē
rctitudinem ꝓ libez arbitriū fuari posse
sicut sup̄ dixi mōstrauim⁹. Deo igit̄ lar-
giēte inuenim⁹ gřam ei⁹ ad saluādū ho-
minē: cū libero arbitrio ꝓcordare: ita vt
gřa sola possit hoīez saluare nihil ei⁹ li-
bero arbitrio agēte: sic sit ifatib⁹ et i intel-
ligētib⁹ ipā sp̄ adiuuet libez arbitriū na-
turale qđ sine illa nihil valet ad salutē:
dādo volūtati rctitudinem quā fuet ꝓ li-
bez arbitriū. Et q̄uis nō oibus det qm̄
cui vult miseref: ⁊ quē vult indurat: nll;
lū tñ dat ꝓ aliq; ꝓcedēti merito qm̄ qđ ꝓ-

o: deo dedit et retribuēf ei. Si āt volū-
tas ꝓ libez fuādo arbitriuz: qđ accepit
miref aut augmētū accepte iusticie aut
etiā p̄tātē ꝓ bona volūtate: aut p̄nium
aliq; h oia fruct⁹ sunt p̄ma gře ⁊ gřa ꝓ
gřa ⁊ ido totū imputādū ē gře: qz neq;
volētis ē qz vult neq; currētis ē qz cur-
rit: s̄ miserefentis ē dei. S; b⁹ em̄ excepto
solo do dicit qđ habes qz nō accepisti ⁊
Qđ si accepisti qđ glāris q̄si nō accepe-
ris: Quō qđē libertas volūtatis tenen-
tis acceptā rctitudiez nlla necessitate vt
illā deserat expugnat: s; difficultate im-
pugnat: nec eidē volūtati muta sed vo-
lēs cedat i tractatu de libertate arbitrii
puto me oñdisse. Quib⁹ āt moīs ꝓ eā:
dē rctitudiez acceptā libez arbitriū gřa
adiuuet vt fuet qđ accepit: q̄uis n̄ oēs
valeā enumerare m̄stifariā em̄ hře: tñ
non erit in vtile aliqđ mibi dicē. Nemo
certe fuet rctitudiez hāc acceptā nisi vo-
lendovelle āt illā aliq; neq; nisi hřido.
Habeō illā nllaten⁹ valet: nisi ꝓ gřam
Sicut ḡ illā null⁹ accipit nisi gřa ꝓueniē-
te: ita null⁹ eā fuet nisi eadē gřa s̄bseq̄n-
te. Nēpe q̄uis illa fuet ꝓ libez arbitriū
n̄ tñ ē tñ iputādū libero arbitrio: q̄tuz
gře. cū h rctitudo fuet qm̄ illā libez ar-
bitriū n̄ nisi ꝓ gřam ꝓueniēte: ⁊ s̄bseq̄n-
tē hř ⁊ fuet. Sic autē gřa subseq̄ donū
suū vt nūq; siue parū siue magnū sit:
illō dare deficiat: nisi libez arbitriū vo-
lēdo aut rctitudiez quā accepit deserat
Nūq; em̄ sepať h rctitudo a volūtate ni-
si qm̄ aliō vult. qđ huic rctitudini n̄ ꝓcor-
dat sic cū qđ accipit rctitudiez volēdi so-
brietatē ⁊ reicit eā volēdo imoderatam
bibēdi voluptatē. Qđ cū faē sua volun-
tate: ⁊ ido sua culpa ꝓdit gřam quā ac-
cepi. Adiuuat etiā gřa libez arbitriuz:
q̄ndo vt deserat rctitudiez acceptā ipu-
gnat mitigādo aut penitus remouēdo
vīm tētatois ipugnātis aut agēdo affe-
ctū eiusdē rctitudis. Deniq; cū oia sub-
iaceāt dispositōi dei qđ qđ p̄tigit hoī qđ

*Rectitudinem ꝓ gřam ho-
iabet.*

*ostendit exemplo recti
q̄ndi voluntatem non
s̄sumit. ita ut rctitudo
ne abicit, voluntas ma-
lum sequit.*

et liberi arbitrii

Nec solū sēsus x̄bi s̄z oīs sēsus v̄l itelle-
ct⁹ r̄ctitudis: quē mēs hūana: siue p̄ au-
ditū: siue p̄ lectōem siue p̄ rōem siue q̄li-
bet ⁊ alio mō ꝓcipit semē recte volendi.
Null⁹ nāq; velle ꝓt qđ ꝓus corde n̄ ꝓci-
pit: velle at̄ credere qđ ē credēdū ē recte
velle: Nemo q̄ ꝓt h̄ velle: si nescit qđ cre-
dēdū ē. Lū ei ꝓmississet ap̄ls oīs q̄cunq;
iūocauerit nomē dñi salu⁹ erit: s̄biūrit.
Quō iūocabūt i quē n̄ crediderūt. Aut q̄
mō credēt ei quē n̄ audierūt. Quō x̄o au-
diēt sine ꝓdicāte. Quō x̄o ꝓdicabūt nisi
mittāt. Et paulo post. Ergo fides ex au-
ditu audit⁹ x̄o p̄ x̄bū x̄pi. Quō at̄ dic̄ fidē
ēē ex auditu: itelligēdū ē: q; fides ē ex h̄
qđ ꝓcipit mēs p̄ auditū neq; ita vt sola
ꝓceptio mētis faciat fidē i hoīe: s̄z q; si-
des ēē neq; sine ꝓceptōe. Addita nāq; re-
ctitudie volēdi: ꝓceptōi p̄ gr̄az fit fides
q; credit qđ audit. Audit⁹ at̄ est p̄ x̄bū
x̄pi: h̄ ē ꝓx̄bū ꝓdicātū x̄p̄ ꝓdicātes x̄o
n̄ sūt: nisi mittāt s̄z q; mittūt gr̄a ē. Qua
ꝓꝓt ⁊ ē ditatio gr̄e ē: q; gr̄a ē qđ descē-
dit ex gr̄a: ⁊ audit⁹ ē gr̄a: ⁊ itellect⁹ ex au-
ditu: gr̄a ⁊ r̄ctitudo volēdi gr̄a ē. Ulex
missio: ꝓdicatio: audit⁹: itellectus: nihil
sūt nisi volūtas velit qđ mēs itelligit qđ
volūtas: facere neq;: nisi accepta r̄ctitu-
die. Recte nāq; vult: cū vult qđ d̄z: ita q;
mēs ex auditu x̄bi ꝓcipit ē ꝓdicātis ⁊ re-
ctitudo ē itremētū. qđ d̄s dat: sine q̄ ne-
q; q̄ plātāt neq; q̄ rigat ē aliqđ s̄z q̄ icre-
mētū dat d̄s. Sic q̄ d̄s i ꝓncipio p̄ mira-
culū fec̄ frumētū: ⁊ alia d̄ terra nascētia
ad alimētū hoīm: sine cultore et semib⁹
ita sine hūana doctria mirabilē fec̄ cor-
da ꝓphetarū ap̄loꝝ: nec n̄ ⁊ euāgelista-
rū fecūda salutarib⁹ semib⁹: vñ accipi-
m⁹ q̄c̄c salubrit̄ i agricultura dei: ad ali-
mētū aīaz hūiam⁹: sic n̄ nisi de ꝓmis ter-
re semib⁹ habem⁹. qđ ad nutrimentū cor-
poꝝ ꝓpagam⁹. Sic qđ ē nihil vtili. ad
salutē sp̄s n̄ ꝓdicam⁹ qđ sac̄ scriptura
sp̄s. miraclo fecūdata n̄ ptulerit aut i-
tra se nō ꝓtineat. Nā si qđ rōe dicimus

aliqñ qđ in dictis ei⁹ apte mōstrare: aut
ex ip̄is ꝓbare neq; m⁹ h̄ mō p̄ illā cogno-
scim⁹: vtz sit accipiēdū aut respuēdū.
Si at̄ apta rōe colligat ⁊ illa ex nllā pte
ꝓradicat⁹: qm̄ ip̄a sicut nllī aduersat̄ ve-
ritati ita nllī fauet falsitati: h̄ ip̄o q; n̄ ne-
gat qđ rōe dicat⁹: ei⁹ auctoritate suscipit.
Ac si ip̄a n̄o sēsi idubitatē repugnat
q̄uis nob̄rē n̄ra videat̄ ierpu gnabilis
nllā tñ veritate fulcari credēda est. Sic
itaq; sacra scriptura oīs veritatis: quā
rō colligit auctoritate ꝓtinet: cū illā aut
apte affirmat: aut nullaten⁹ negat. U-
deam⁹ nūc i exēplis: quō x̄bū sit semen
audiuit qđ dicit⁹. Si volueritis ⁊ audie-
ritis me itelligūt ⁊ cogitāt qđ d̄f velle ⁊
audire h̄ ē obedire. Qui ei⁹ audit ⁊ non
obedit d̄f n̄ audire. S̄z obedire nequnt
nisi velint. Velle at̄ obedire ē rectē velle
rectē x̄o velle nemo ꝓt: nisi habeat r̄ctitu-
dinē volūtati: q; null⁹ h̄z h̄o: nisi p̄ gr̄az
Ulex r̄ctitudo volēdi aliqđ nllī dat nisi
si itelligēt velle: ⁊ q; velle d̄z. Videam⁹
itaq; q; dictū ē si volueritis ⁊ audieritis
mō semē esse neq; q; p̄ se ad aliquez fru-
ctū germinās sine adiectōe r̄ctitudis:
nec ip̄am r̄ctitudinem dari nō semibus
Similiter cum dicit deus cōuertimini
ad me semē ē sine germie q̄ diu hoīf vo-
lūtate n̄ ꝓuertit d̄s ad volēdū ꝓuersiōez
q; cogitat cū audit ꝓuertimī: sine q̄ seie
null⁹ ꝓt velle ꝓuertī. Dicit etia ꝓulsis cō-
uertimī aut vt magis ꝓuertāt aut fuer̄ q;
ꝓuerse sūt. Qui x̄o dicūt ꝓuertē nos d̄s
iā aliq̄ten⁹ ꝓuersi sūt: q; r̄ctāz volūtate
h̄nt cū volūt ꝓuertī. s̄z orāt p̄ h̄ q; iā ac-
ceperūt augeat ꝓuersio: sic illi q̄ credē-
tes auge nob̄ fidē dixerūt. Ac si dicerent
illi: et isti. Auge i nob̄ qđ dedisti ꝓerfice
qđ cepisti. Qđ d̄ h̄ys oīdi i similib⁹ q;
itelligēdū ē. Sic igit̄ terra n̄ germinat
naturalr̄ ea q̄ maxio necessaria sunt sa-
luti corp̄is n̄si sine semib⁹: et h̄z d̄s n̄ det
icremētū oī semī n̄ tñ cessāt agricolē n̄si
seminare i spe messis aliquātule ita ter-
ra cordis humani: non ꝓofert fructum.

De concordia gratie

fidei iusticie sine gratia semib⁹ & quis
ds si faciat cuncta huiusmodi semia ger-
miare tñ p̄cipit agricol' suis i spe istatib⁹
sine x̄bū suū semiare. **Q**uidim⁹ vt puto
quō nō sit supuacū hoies ad fidē xp̄i
ad ea q̄ fides exigit inuitare. q̄uis non
oēs hāc imitatōem suscipiāt. **D**ixi etiā
posse queritur arguātur illi: qui verbuz
dei non suscipiūt cum hoc facere neque
ant nisi gratia eorū volūtates dirigēte.
Dicit em̄ dñs d̄ spūs. Ille arguat m̄dm
d̄ pctō qz si crediderit in me. **A**d qd licet
forsitā difficile sit m̄dere: qd tñ dō dāte
possum tacē n̄ debeo. **N**otādū ē qz ipo-
tētia q̄ descēdit ex culpa si excusat ipo-
tētē culpa manēte. **U**nde i infātib⁹ i qz
b⁹ exigit ds a natura hūana iusticiā: q̄
accepti i p̄mis parētib⁹: cū ptate fuādi
illā i oēm plē suā: n̄ excusat eā ipotētia
hūdi iusticiā: qm̄ pp̄ culpā i hāc corru-
it ipotētiā h̄ ipm̄ nāqz qz si h̄z qd p se re-
sumē neq̄t h̄ ē illi habēdū ipotētia iquā
ids cecidit qz spōte defuit qd fuare po-
tuit. **Q**m̄ ḡ peccādo deseruit iusticiā ad
pctm̄ illi iputat ipotētia quā ipa peccā-
do sibi fecit. **N**ec solū ipotētia iusticiāz
hūdi s̄ etiā ipotētia illā itelligēdi. **S**ilr
in si baptisatis iputat ad pctm̄ qm̄ pa-
rie descēdit a pctō possum⁹ etiā rōnabi-
lit̄ asserere: qz q̄ a p̄ma cōditōis hūane
dignitate ac fortitudie: atqz pulcritudie
m̄iorata. & corrupta ē: illi ad culpā ipu-
tat. **P**er h̄ nāqz m̄iorauit quātū i ipa fu-
it: honorēz laudē dō. **Q**uipe fm̄ digni-
tatē ap̄is: laudat & p̄dicat sapia opifici
Quāto igit̄ natura hūana p̄ciosuz op⁹
dei. **U**nde ip̄e gloriā d̄ erat i se m̄io-
rauit: atqz sedauit tāto sua c̄pa deū ex-
honorauit. **Q**d illi ad tātū statuit pctm̄
vt si nisi p̄mortē dei deleat. **S**i qdē ip-
fos mor⁹ siue appetit⁹ q̄b⁹ pp̄ pctm̄ ade-
sicut barta galatia sbiacem⁹ q̄s ap̄ls voz-
cat carnis p̄cupiam quā iuitū se tolera-
re māifestat cuz dicit. **Q**d odi illd̄ ratio
id ē nolēs p̄cupisco: sat̄ ondit sac̄ aucto-

ritas ipurari ad peccatū. **Q**uipe cū de
solo motu ire siue opeyl' voce: dic̄ dñs:
q̄ irascit̄ fratri suo reus erit iudicō: apte
mōstrat culpā eē n̄ leuē: quā tā ḡuis: scz
mortis seq̄t dānatio. **A**c si dicat. **Q**ui
facit qz hō n̄ d̄z facē nec facēt si n̄ peccat:
set auferr̄ d̄z ex hoib⁹. **E**t cū paul⁹ d̄ ill⁹
q̄ carnē id ē p̄cupias sc̄ciūt: nolētes ait.
Nihil dānatis ē h̄ys q̄ sūt in xp̄o iū:
q̄ nō scdm̄ carnē ambulāt h̄ ē n̄ volūta-
te p̄fētū: sine dubio siḡt eos: q̄ n̄ sūt in
xp̄o: seq̄ dānatiōem q̄tiēs sētūnt carnem
etiā si n̄ scdm̄ illā ambulāt: qm̄ sic fact⁹ ē
hō: vt etiā sētire sicut de ira dixi n̄ debe-
ret. **S**i q̄s igit̄ q̄ dixi diligētē p̄siderat
nullaten⁹ eos q̄ pp̄ culpā suā x̄bū dei
suscipere nequeūt rctē arguēdos dubi-
tat. **Q**uib⁹ at̄ daf̄ gr̄a fidei xp̄iane sicut
ill⁹ in baptismo dimittit̄ origial' iusticia
cū q̄ nascūtur: ita oīs culpa impotētēz
toti⁹ corruptōis quā pp̄ pctm̄ p̄mi ho-
mis incurreret: et p̄ q̄ in honorat̄ deus
ignoscit̄. **D**e illa nāqz culpa q̄ ante ba-
ptismū in ill⁹ erat post baptismū arguit̄
q̄uis ipa corruptioz appetit⁹ q̄ sūt pena
pcti: non statim in baptismo deleat̄ nec
illū ill⁹ imputat̄ delictū post baptismū
nisi qd̄ sua volūtate fecerit. **U**nde apa-
ret qz corruptioz mala q̄ fuerit pena pec-
cati. & post baptismū remanēt n̄ sūt p se
pctā. **S**ola nāqz ē p se iniusticia pctm̄ &
illa q̄ sequūtur iniusticiā pp̄ causā suā
iudicantē pctā: donec ipa remittat̄. **N**ā
si peccata essēt in baptismo delerētur in
quo oīa peccata in sāguine xp̄i lauātur
Item si pp̄rie pctā dicerentur eēt in b̄u-
ris aīalib⁹ pctā ad q̄rū similitudiez illa
pp̄ pctā n̄ra sustinet natura. **E**st & ali-
ud qd̄ valde timēdū ē qd̄ in p̄mo pecca-
to hūane nature cognosci p̄t. **Q**m̄ em̄
hō ē spūs vadēs & nō rediēs postqz spō-
te cadit vt de volūtarijs pctis nūc loqz-
mur tñ nullo mō p̄t resurgere: nisi gr̄a
releuet̄ s̄ merito suo: de pctō in pctm̄ vsqz
in abissū pctōz sine fūdo h̄ ē p̄fūdāt

et liber

emergat nisi mifer
ve cna illi boni ve
moxe. **U**nde dic
vos odire scie
habuit. **E**t ap̄le
vocatus qd̄z odore
aut odore m̄
qz cui vult m̄
Terū qm̄ m̄
neqz q̄s m̄dant
Kur aut in hac m̄
pena pcti delicti p
De q̄ licet n̄c tra
hoc ut n̄ dico: qz
in baptismo vt in
fideles: p̄ter m̄
qui p̄mi siue eēt
saluaretur.
ides: et spes: sicut
intellectū regnū de
et spes sūt eā p̄
victū b̄
statim n̄
null' effect' salte
tāta beatitudo
gloriosi p̄ fidei
quā desiderat
quā in hoc
nō impuat ad pe
p̄ pctm̄. **D**ic̄ nō
et fide xp̄ianā b
ante pctm̄ im
erat qd̄ cōpl
illumēdi era
de ang
cōplēta vōis ḡmer
faceret in p̄cedēte.
mox traheret in illū
cēt hoies de d̄p' co
num' qm̄ ad beatitudo
post non festina
vōis qd̄ vicia ap̄le de illis d̄
iusticiā: tñ nōqz oēs de
p̄m̄ n̄ accipit̄ resp̄o
mox nō m̄t̄ aliqz p̄udēt

diagnie

et liberi arbitrii

siue estimatōe demergat nisi misericor:
 dia retineat ita vt etiā illi bonū vertat
 in odiū et fit ei in mortē. Unde dicit do
 min⁹ aplis. Si mōsvos odit scitote qz
 me porē vob odio habuit. Et apls. Bo
 n⁹ odor sum⁹ deo: alijs q̄dez odor: mor:
 tis in mortē: alijs aut odor vite inuitaz:
 p̄pt qd dicit de eo qz cui vult miserē z
 quē vult indurat. Clerū q̄m miserē nō
 oim cōlit miserē: neqz q̄s indurat oēs
 egliter indurat. Cur aut in hac vita p̄
 feueret in nobis pena pcti deieto pctō:
 alia questio est. De q̄ licet nūc tractare
 nō p̄posuerim⁹: breuit tñ dico: qz si icor
 ruptōem statim in baptismo v̄l in mar
 tiriō mutarētur fideles: p̄ret meritū: vt
 homies nisi illi qui p̄imi siue exemplo
 credēter nullo merito saluarētur. Item
 p̄deficeret fides: et spes: sine quibus
 null⁹ hō habēs intellectū: regnū dei me
 reri p̄t fides nāqz et spes sūt eaz rerum
 q̄ nodū vidētur. Lū em vidētur hoies
 q̄ ad xpm p̄uenterētur: statim trāsire ad
 icorruptibilitatē: null⁹ esset: q̄ saltē velle
 posset se subtrahere a tāta beatitudine:
 quam videret. Ut gloriof⁹ p̄ fidei atqz
 spei meritū btitudinem quā desideram⁹
 adipiscamur: manem⁹ q̄dū in hac vi
 ta sum⁹ in h̄ qd iā nō imputat ad pctm̄
 q̄uis euenerit p̄pt pctm̄. Deniqz nō pu
 niē nob p̄ baptisimū et fidē xpianā btū
 tudo quā habebat adā ante pctm̄ in pa
 radiso h̄ quā habitur⁹ erat q̄do cōple
 tus eēt numer⁹ hoim: q̄ assumēdi erant
 ad pficiēdā ciuitatē supnā: q̄ z de ange
 lis z de hoib⁹ ē cōplēda vbi nō genera
 būt hoies sicut facerēt in paradiso. Si
 q̄ p̄uersi ad xpm mox trāsirēt in illā cor
 ruptibilitatē: nō eēt hoies de qb⁹ col
 ligi posset ille numer⁹ qm̄ ad btitudiez
 quā vidētur: null⁹ posset non festinare.
 hoc puto eē qd dicit apls de illis q̄ p̄ fi
 dē opati sūt iusticiā: z hū in q̄t oēs testi
 monio fidei p̄bati: si acceperit repromis
 siōem deo p̄ nob meli⁹ aliq̄t puidēte ne

sine nob p̄sumarētur. Si em̄ q̄rif qd no
 bis meli⁹ puidit: ex h̄: qz illi nō acce
 perit repromisioem: nihil cōueniēti⁹ re
 spōderi posse video: q̄ qd supra dixi qz
 saltē si ill⁹ p̄pagatis nō differet p̄missa
 iustis btitudo periret meritū in ill⁹ q̄ nō
 p̄ fidē h̄ sp̄ experimētū cognoscerēt. p̄
 pagatio em̄ hoiz de q̄ nati sum⁹ deficeret
 qm̄ oēs ad icorruptibilitatē quā p̄ntē
 vident curreret. Adagnum itaqz bonū
 nob puidit dōs tñ factis testimonio fidei
 p̄batū distulit acceptōem repromissio
 nis vt z nos p̄pagemur z maneret fi
 des p̄ quā cū ill⁹ repromissioem p̄merez
 mur z simul cū ill⁹ p̄sumaremur. Alia q̄
 qz rō ē cur baptizati atqz m̄res non sta
 tim sūt icorruptibiles. H̄pe si q̄s ser
 uū suū quē p̄posuerat magnis aliq̄ dē
 tare honoribus grauitē verberet p̄ cul
 pa pro qua nullo mō per se queat satis
 facere post hāc xberatōem p̄stituto tpe
 detrusurus eū in horredū carcerem vbi
 grauissimis torqueat supplicijs z sit ali
 q̄ potēs apud dñm q̄ p̄ illo satisfaciēs
 eū recōciliet vtiqz plage: q̄s reus ante
 satisfactōem dū erat in culpa merito su
 scipit nō delētur sed maiora tormēta in
 que dū retrursus fuerat recōciliatōe p̄
 ueniēte auertentur honores q̄ suos q̄s
 suo tpe accepturus erat si nō peccasset z
 q̄bus cantur⁹ erat post culpā suā si non
 recōciliaret p̄pt p̄fectā satisfactōem: si
 cut pus statutū fuerat: sine oi mutatiōe
 tradūtur. Quipe si ante recōciliatōem
 ex hereditatē eēt illis honorib⁹ quē ad
 modū exhereditat⁹ erat post culpā irre
 cupabiliē si nō recōciliaret: nō h̄ret locū
 s̄bueniēdi vlla recōciliatio. Sz qm̄ non
 potuit exhereditari honore quē nōduz
 habebat: nec habere debebat: hāc exhe
 reditatōem p̄uenire p̄t recōciliatio z eā
 auertere. Si tamē seruus ille dum iacet
 in egnitudine vapulatiōis: donec ipa trā
 seat corde et ore dño suo fidelitatē z cor
 rectōem vouet: z soluit ita ē inter deū z

fides et spes sunt carum rerum, que non videntur.

De concordia gratie

hoiem. Quippe quādo hūana natura
primū peccauit: hac pena flagellata est
vt nūq̄ plem naturaliter nisi talē qua-
lē videmus infātes nasci generaret: ac
post hāc vitā in inferno: a regno dei ad
quod facta erat imppetuū exularet: nisi
si aliq̄s illā quā vel q̄d ipa sola p se sola
facere nō poterat recōciliaret. A quo at
recōciliari queat nō est nisi x̄ps. In oi-
bus igif infātibus naturaliter genitis:
in peccato: et flagellata nascit: que cū re-
cōciliatōem accedit: flagellatio merito
remanet quā ante recōciliatōem susce-
pit. Que aut in inferno tormēta passu-
ra erat: in illis quos x̄ps redemit remit-
tunt: et regno dei q̄d post conuersiōem
paradisi terreni suo tpe acceptura erat
donat si tamē i fide quā pmittūt in ba-
ptismo vsq̄ i sine pseuerēt. Quod aut
quidā experimēto existimāt pbare ni-
hil valere libez arbitriū q̄ multi immē-
so conatu nitūtur vt bene viuāt z qua-
dā (vt aiunt) impossibilitate obstāt: ni-
hil pficiūt aut post pfectū irrecupabili-
ter deficiūt nō destruit: q̄d rōnabiliter
mōstratū est liberū scilicet arbitriū cum
grā valere: Ut aut nitētes nō pficiant:
aut post pfectū deficiāt nō impossibili-
tate sed aliquādo graui aliquādo facile
supabili difficultate fieri existio Sepis-
sime nāq̄ asserere solemus impossibile
nob esse: q̄d sine difficultate pficere nō
valemus. Si em̄ diligenter vnusquisq̄
mot⁹ volūtatis sue cōsideret: itelligit se
nūq̄ rectitudinem volūtatis acceptā: p
grām nisi aliud volēdo: q̄d simul velle
nequit deserere. Quod certe nō facit de-
ficiētē ptāte seruādi eandē rectitudinem
que ptās est ipa libertas arbitriū sed de-
ficiētē volūtate seruādi q̄ p se nō deficit
sed alia volūtate illā vt dixi expellente.
Quā aut ista cōsideratio magis versaf
in volūtate aliquid altius de volūtate:
q̄ vtputo nō erit in vtile dicēdū existio
Sic em̄ habem⁹ in corpe mēbra z quicq̄

Jesus singla ad suos vsus apta quibus
quasi instris vtimur vt sūt manus apte
ad capiēdū: pedes ad ambulādū ligua
ad loquēdū visus ad vidēdū: ita z aīa
habet in se quasdā vires q̄bus vtiē ve-
lut instris ad vsus cōgruos. Est namq̄
ratio in aīa qua sicut iuo instrō vtiē ad
rōnādum et volūtas qua vtiē ad volē-
dū. Nō em̄ ē rōnalis volūtas tota aīa:
sed est vna queq̄ aliud in aīa. Quā er-
go singla instra habēt: h q̄ sūt z aptitu-
dies suas z suos vsus discernam⁹ in vo-
lūtate ppter q̄ ista dicim⁹ instrū z ap-
titudies eius z vsū ei⁹ quas aptitudies
in volūtate possum⁹ noiare affectiones
Affectus quippe ē instrū volēdi aptitu-
dinib⁹ suis. Unde dicif hoīs aīa cū ve-
hemētē vult aliqd affectā eē ad volē-
dū illud vel affectuose eē vel velle. Glo-
litas vtiq̄ dici videt equoce tripliciter
Aliud em̄ ē instrū volēdi aliud affectio
aliud vsus eiusdē instrumenti. Instrū
volēdi est vis illa aīe qua vtimur ad vo-
lēdū sicuti ē ratio instrū rōnandi qua
vtimur cuz rationamur et visus instrū
videndi quo vtimur cū videmus. Affe-
ctio huius instrumēti est: qua sic afficiē
ipm instrū ad volēdū aliqd etiā quādo
illud q̄d vult nō cogitat vt si venit i me-
moriā aut statim aut suo tpe illud velit.
Nā sic ē instrū volēdi affectū ad volē-
dū salutē. z quādo illā nō cogitat appli-
care vt mox cū venerit in memoriā sta-
tim eā velit. Et sic est affectū ad volē-
dū sōpnū etiā quādo illū nō cogitat: vt
cū venit in mentē velit illū suo spe. Nū-
q̄ em̄ ita ē affectū vt aliquādo velit egi-
tudiem aut vt velit nūq̄ dormire. Inui-
sto quoq̄ hoīe: similiter est affectū idēz
instrū ad volēdū iusticiā. etiā cum dor-
mit vt cū eam cogitat statim eam velit.
Vsus vero eiusdē instrumenti ē: quē nō
habem⁹ nisi cū cogitam⁹ rē quā volum⁹
Dicif aut volūtas z instrū volēdi: et
affectio eius: et vsus eius. Instrū qui-

et liber

recamus: quādo
vult ad dicitur ve
ad volēdū am
edere: mō ad vol
hoc instrū semp
semper illo vtatur
instrū vidēdi
vitiē: vt cū dormi
illū mō ad vidēdi
tērrā: mō ad vi
Et sic semp hab
hoc instrū qua
et q̄ rōnādō ad d
Affectio vō instrū
volūtas: quādo v
volūtate: vt
volūtate: h volūtate
instrumēti: qua
Eodē mō est sim
nō hoc cog
volūtate: vtiē
nō aliud dicit
affectū: p̄m
vult velle viuere. Instrū
in alio mō: et in alio mō
instrū volūtas
mō habeo volū-
ē mō volo legere: aut
scribere: hoc est
vult. Sicut em̄ vidēdi
et visus eius
quādo visus significat
em̄ etiā visus
volūtate: que
vult: vtiē vtiē
quādo cogitamus q̄
instrū: q̄d
instrū volēdi: vtiē
vna sola est: id est
rōnandi. Volūtas vō
officiē duplet est. Nā
habet aptitudies: scilicet
p̄ lucē ad vidēdi
colores: ita instrū

et liberi arbitrii

dem voluntatem vocamus: quando dicimus nos conuertere ad diuersa voluntatem: modo scilicet ad volendum ambulare modo ad volendum sedere: modo ad volendum aliud et aliud. Hoc instrumentum semper habet homo: quous non semper illo utatur: sicut habet visum: qui est instrumentum videndi: etiam quando illo non utitur: ut cum dormit et cum eo utitur: conuertit illum modo ad videndum celum. modo ad videndum terram: modo ad videndum aliquid aliud. Et sic semper habemus instrumentum rationandi hoc est rationem qua non semper utimur: et quous rationando ad diuersa conuertit animus. Affectio vero instrumenti volendi dicitur voluntas: quando dicimus hominem semper habere voluntatem: ut bene sibi sit: vocamus namque hanc voluntatem affectioem illam eiusdem instrumenti. qua vult homo bene sibi esse. Eodem modo cum factus homo asserit etiam cum dormit: et non hec cogitat indefinenter habere voluntatem iuste viuere. Et cum hanc voluntatem asserimus alium alio maiore habere: non aliud dicimus voluntatem quam illam affectioem ipsius instrumenti qua vult iuste viuere. Instrumentum vero non est in alio maius: et in alio minus. Usus autem huius instrumenti voluntas nominatur cum dicit aliquis modo habeo voluntatem legendi: id est modo volo legere: aut modo habeo voluntatem scribendi: hoc est modo volo scribere. Sicut enim videre est uti visum quod est instrumentum videndi et usus eius est visio vel visus. quando visus significat idem quod visio: significat enim etiam visus instrumentum ipsius: ita velle est uti voluntatem que est instrumentum volendi: et visus eius est voluntas que non est nisi quando cogitamus quod volumus. Voluntas igitur que instrumentum est: vna sola est: id est instrumentum volendi vnum solum est in homine sicut vna sola est ratio: id est vnum solum instrumentum rationandi. Voluntas vero qua instrumentum illud afficit duplex est. Nam sicut visus plures habet aptitudines: scilicet ad videndum lucem: et per lucem ad videndum figuras: ad videndum colores: ita instrumentum vo-

lendi duas habet aptitudines quas voco affectioes. Quarum vna est ad volendum comoditatem altera ad volendum rectitudinem. Nampe nihil vult voluntas que est instrumentum nisi aut comoditatem aut rectitudinem. Quicquid enim aliud vult aut propter comoditatem aut propter rectitudinem vult et ad has etiam si fallit: putat se referre quod vult. Per affectioem quidem que ad volendum comoditatem pertinet semper vult homo beatitudinem et beatum esse. Per illam vero que nunc est ad volendum rectitudinem: rectitudinem vult: et rectus. id est iustus esse: propter comoditatem autem vult aliquid ut cum vult arare vel laborare ut habeat vnde tueat vitam et salutem: que comoda iudicatur esse: propter rectitudinem vero ut cum vult laborare discere ut sciat recte id est iuste viuere. Voluntas vero que est usus sed predicti instrumenti non est nisi cum cogitat aliquis quod vult: ut dictum est: huius voluntatis multiplex est diuisio: de qua non modo sed forsitan alias dicemus. Velle autem equiuocum est sicut videre. Quoadmodum namque dicitur videre quod utitur visu et quod non utitur: sed quod habet aptitudines videndi: ita asserit velle et quod utitur instrumento volendi: cogitando quod vult et quod non utitur: quous affectioem hanc est aptitudinem habet volendi. Per hanc etiam cognosci potest aliam esse voluntatem instrumentum volendi: aliam eius affectioem alium visum: eiusdem instrumenti: quous si dicitur iustus homo: etiam cum dormit et nihil cogitat habere voluntatem iuste viuendi et iniustum hominem negat habere cum dormit voluntatem iuste viuendi: eadem voluntas negat de iniusto que asserit de iusto. Palam autem est quia cum dicimus non esse iniusto dormienti voluntatem iuste viuendi: non negat voluntas in eo esse quous dixi instrumentum: quous eam semper habet ois homo dormiens et vigilans. Quapropter quous non alia voluntas pronuntiat hanc modo in bono esse hominem quous illa que remouet: a malo non significatur in bono esse voluntas: que est instrumentum: sed illa qua afficitur instrumentum.

Velle agnoscere scripta

De concordia gratie

Quia autem in dormietate nisi sompniat non sit voluntas que est usus: dubium non est. Quare cum dicitur in dormietate iusta voluntas iuste viuendi: non intelligitur voluntas usus. Non est igitur voluntas affectio voluntas instrumenti aut voluntas usus. voluntatem quae in instrumentum non est voluntatem usum nullus ignorat: quoniam cum dico me non habere voluntatem scribendi: nemo intelligit me non habere instrumentum volendi. Alia est ergo voluntas instrumenti. Alia voluntas affectio. Alia voluntas usus. Voluntas quidem instrumenti mouet omnia alia instrumenta quibus sponte utimur et que sunt in nobis ut manus lingua visus: et que sunt extra nos ut scilicet et securis. et facit omnes voluntarios motus. Ipsa vero se suis affectibus mouet. Unde dici potest instrumentum seipsum mouens. Dico voluntatem instrumenti omnes voluntarios motus facere si diligenter consideramus ille verius dicitur facere: omne quod facit natura aut voluntas qui facit naturam et instrumentum volendi cum affectibus suis sine quibus idem instrumentum nihil facit. Ex hijs duabus affectibus quas etiam voluntates dicimus descendit omne meritum hominis siue bonum siue malum. Que due voluntates etiam nihil differunt quia illa que est ad volendum commodum inseparabilis est: illa vero que est ad volendum rectitudinem inseparabilis fuit: ut supra dixi in principio in angelis et in primis nostris parentibus et est adhuc in hac vita manentibus. In hoc quoque differunt quia illa que est ad volendum commodum non est hec quod ipsa vult. Illa vero que ad volendum rectitudinem rectitudo est. Nullus quippe rectitudinem vult nisi rectitudinem habens neque potest aliquis rectitudinem velle nisi rectitudinem. Palam autem est eius voluntatis que est instrumentum. Istam esse rectitudinem hanc pronunciamus cum iusticia designatur rectitudo voluntatis propter se eruata: hec est etiam veritas illa voluntatis in qua arguitur a domino: dyabolus nos

stetisse quod dixi in tractatu de veritate. Hunc considerandum est quod ex hijs duabus voluntatibus quas voco aptitudines siue affectiones procedat sicut dixi merito hominis siue ad salutem siue ad dampnam rationem. Rectitudo quidem quantum in ipsa est: nullius mali causa est et omnis meriti boni merito est hec enim fauet spiritui concupiscenti aduersus carnem et delectatur lege dei secundum interiozem hominem id est secundum eundem spiritum. Si autem ex illa malum aliquando sequi videtur non est ex ipsa sed ex alio. Per rectitudinem quippe apostoli erant boni odor deo. Sed quod quibusdam erant odor mortis in mortem non procedebat: ex apostolorum iusticia: sed ex malivolorum nequitia. Illa vero voluntas que est ad volendum commodum: non semper mala: sed quando consentit carni concupiscenti aduersus spiritum. Sed ut hoc planius intelligatur investigandum est unde tam viciosa et tam prona sic ad malum ista voluntas. Non enim credendum est talem illam deum fecisse in primis nostris parentibus. Cum enim protulit naturam humanam propter peccatum incurrit corruptioem et appetitus ad similitudinem brutorum animalium non dixi quod talis voluntas orta sit in homine. Aliud namque sunt appetitus viciosi aliquid viciosi voluntas appetitibus consentiens. De tali ergo voluntate querendum puto unde homini acciderit. Sed si primam rationalem nature conditionem consideremus: facile nobis huius talis voluntatis causa patebit. Interior namque dei fuit ut iustam faceret atque beatam naturam rationalem ad fruendum se: sed neque iusta neque beata esse potuit sine voluntate iusticie et beatitudinis. Voluntas quidem iusticie est ipsa iusticia: voluntas vero beatitudinis non est beatitudo quia non omnes habet beatitudines que huiusmodi voluntate. In beatitudine autem secundum omnem sensum est sufficientia competentiu commodorum sine indigentia: siue angelica intelligitur beatitudo

Voluntas instrumenti

et liber

debet ad id in paradiso
beatus angelus non
in paradiso non
potest ad adam beatus
dicitur namque calor magis
potest tamen potest
et quod ad modum frigiditatis
et tamen magis vult
nihil prohibet ad id
angelico sine omni malitia
angelica beatitudo
magis alio habere non
potest ad id qua re cum eam
beatus quod non erat in a
vero est indigentia
fecit deus sine
rationalem creaturam
ad intelligendum et amandum
igitur deus hominem beatus
Simul ergo accipit
et beatitudinem vult
iusticie id est necesse
ipsa iusticia et liberum
iusticia seruare non potest
has duas voluntates
ut voluntas est in frigiditate
et iusticia ad imperium
et meo et non dicitur
ad obedientiam sine omni
beatus dicitur quod dicitur
ad modum eius
et non potest
voluntas referre quatenus
sed gloriatur seruare
ad conscientiam angelorum
voluntas nullatenus eam
voluntas referre: beatitudo
non ad id referret et illam
potest parare et in similitudinem
causa de illa corruptioem
appetitibus subiaceret. Et
beatitudinis maneret ut per
quod quod dicitur gratiam
et. Et in ergo dicitur
beatitudinem et voluntatem

et liberi arbitrii

siue illa : quā habebat adāz in paradiso
 Quis enim maior sit beatitudo angeloz
 q̄ illa que erat hoīs in paradiso non ta
 mez ideo negari potest adam beatitudi
 nem habuisse. Sicut nāq; calor magn⁹
 est sine omni frigore: et tamen potest eē
 alius maior calor: et quēadmodū frigus
 est sine omī calore: ita tamē maius vale
 at frigus esse: ita nihil phibet adāz bea
 tuz fuisse in paradiso sine omni indigē
 tia: licet maior esset angelica beatitudo
 Nampe aliud minus alio habere nō sp
 est indigere: sed aliqua re cū eam habe
 ri oporteat carere: quod nō erat in adāz
 est indigere: vbi vero est indigētia tibi ē
 miseria. Non autē fecerit deus sine pre
 cedente culpa rationalem creaturā mi
 seram quā ad intelligēdum et amādum
 se creauit: fecit igit̄ deus hoīem beatuz
 sine omī indigētia. Simul ergo accepit
 rōnalis natura et beatitudinis volūta
 tem et beatitudinem iustitie id est rectitu
 dinem que est ipa iusticia et liberū arbi
 triū sine quo iusticiā seruare nō potuit.
 Si autē d̄s ordinauit has duas volūta
 tes siue affectōes vt volūtas est instru
 mētū yteref ea q̄ ē iusticia ad imperiū et
 regnū docēte spū: q̄ et mēs et rō dicit̄: et
 altera yteref ad obediētā sine oī incō
 moditate. Beatitudiez q̄dē dedit homī
 vt de angelis taceā ad comodū eius: iu
 sticiā vero ad honorem suū. Sed iusti
 ciā ita vt illā posset deserere quaten⁹ cū
 illā non desereret: sed pseuerāt seruaret
 puebi mereret ad conforciū angeloz: et
 quod si illā desereret nullatenus eam
 p se deinceps resumere posset: et beatitu
 diem angeloz non adipisceret: et illam
 quā habebat priuaret et in similitudinē
 brutoz aīaliū cadens cū illis corruptōi
 et sepe fans appetitibus subiaceret. Elo
 lūtas tamē beatitudis maneret vt p in
 digentiā bonoz que pdidisset graui mi
 seria iuste puniret. Quā ergo deserunt
 iusticiā pdidit beatitudinem et voluntas

q̄ bonā et ad bonū suū accepit fruēs de
 siderio comodoz que non velle neq; qz
 vera comoda rōnali nature cōueniētia
 que pdidit h̄e nō valet ad falsaz bruto
 rum aīaliū comoda que bestiales appe
 titus suggerit: se conuertit et ita cum ea
 vult inordinate rectitudinē: aut ne acci
 piat oblatā repellit aut expellit cū vero
 licite vult eā non hec facit. hoc igit̄ mō
 volūtas instrumētū creata bonū i q̄ntū
 habet esse et iusta et fortis ad seruādum
 acceptā iusticiā p liberū arbitriū facta ē
 mala: non in quātū est: sed in quātū iniu
 sta facta est p absentia spōte deserte iu
 sticie quā semp h̄e deberet. Infirma q̄
 mō facta est ad volēdū iusticiā desertā.
 Non enim p libez arbitriū: ita potest eaz
 velle tamē illa nō habet quēadmodum
 valet eā seruare cū habet. Volūtas eti
 am comodi condita bonū: in q̄ntū ē ali
 ud mala id est iniusta facta est: quia nō
 est subdita iusticie: sine qua nihil velle
 debet. Volūtas ergo instrumētū: cum
 spōte facta sit iniusta post desertā iusti
 ciā manet in quātū in ipa ē necessitate i
 iusta et ancilla iusticie qz p se redire ne
 q; ad iusticiā sine qua nūq; libera est qz
 naturalis libertas arbitriū sine illa ocio
 sa est: ancilla etiā facta est sue affectōis
 que ad comodū est: quia remota est iu
 sticia: nihil potest velle nisi qd illa vult.
 Dico autē et instrumētū et affectionē ei
 velle quia et instrumētū est voluntas et
 affectio volūtas. Nec incōgrue vtraq;
 voluntas velle dicit̄: qz illa vult q̄ affe
 ctōe sua vult et affectio vult p q̄ illa vult
 sicut videre dicit̄ et hō q̄ visu videt et vi
 sus q̄ videt. Unde nō absurde possum⁹
 dicere affectōes ei⁹ volūtatis: q̄ instrū
 dixi aīe q̄ si instrumēta eiusdē instrumē
 ti eē qz illa nihil nisi istis opaf. Perdito
 igit̄ instrumēto volēdi iusticiam id ē re
 ctitudinē nullo mō nisi p grām reddat
 potest volūtas instrū: velle iusticiam:
 Quapropt qm nihil velle debet: nisi iu

De concordia gratie

ste quicquid vult sine rectitudine vult iniuste. Appetitus vero: quos omnes vocat apud carnem et concupiscentiam in quantum sunt: non sunt mali vel iniusti: sed quia sunt in rationabili creature: ubi non debet esse dicuntur iniusti. In brutis siquidem animalibus non sunt mali vel iniusti: quia ibi debent esse. Nam ex hijs que sunt dicta sunt agnoscitur potest hominem ideo non habere semper iusticiam: quam sine intermissione debet habere: quia nullo modo potest illam per se adipisci: vel recuperare. Malum etiam est quia deus bona facit opera sua sola bonitate: quam ipse creat voluntatem cum libero arbitrio: dat illi iusticiam per quam operatur. Mala vero facit sola culpa hominum quia ea non faceret si homo illa facere non vellet facit tamen hoc quod sunt quam perdidit in hominibus voluntatem qua sine iusticia vitatur sola culpa hominum mala sunt que operatur. Non enim est culpa dei qui creavit in eo cum libertate arbitrii voluntatem et contulit ei iusticiam ut nihil nisi iuste vellet. Sed culpa hominis qui iusticiam deseruit quam servare potuit. Deus igitur habet in bonis quidem quod bona sunt per essentiam et quod bona sunt per iusticiam: in malis vero solummodo quod bona sunt per essentiam: non quod mala sunt per absentiam debite iusticie que non est aliquid. Homo autem habet in bonis quod mala non sunt: quia cum posset deserere iusticiam et mala fecere non deseruit sed servavit per liberum arbitrium dante et sub sequente gratia. In malo vero hoc solum quod mala sunt: quia ea sola propria id est iniusta voluntate facit. Puto me iam congrue posse finem ponere tractatus de tribus difficultibus questionibus que in spe. auxilij dei incepti in quo si quidem dixi quod querenti cuilibet sufficienter debet non mihi imputo sed gratie dei mecum. Hoc autem dico: quia si quis mihi querenti de questionibus eisdem quando in eis mens mea rationem querendo fluctuabat ea que retuli respondisset gratias egisset

quia mihi satisfecisset. Quia ergo quod inde manifestate deo cognovi mihi valde placuit intelligens quia similiter quibusdam placeret: si hac scriberem quod gratias accepi gratias volui petentibus impedere.

Explicit liber de concordia gratie et liberi arbitrii.

Incipiunt capitula in libris de libero arbitrio.

Modo potest

quod peccati non pertineat ad libertatem arbitrii. I.

Quia tamen homo et angelus peccaverunt per hanc potestatem et libertatem arbitrii: unum et quis potuerunt servire peccato non tamen eis potuit dari peccatum. II

Quo postquam se fecerunt servos peccati libertatem habuerunt arbitrii: et quid sit liberum arbitrium. Cap. III.

Quo potestatem habeant servandi rectitudinem quam non habet. Cap. IIII.

Quia nulla temptatio cogat in vitium peccare. Capitulum V.

Quo sit nostra voluntas potens contra temptatores licet videatur impotens. VI.

Quo fortior sit quam temptatio etiam cum ab illa vincitur. Capitulum VII.

Quia nec deus potest auferri voluntatis rectitudinem. Capitulum VIII.

Quia nihil liberi potest recta voluntate. IX.

Quo peccatus sit servus peccati et quod maius miraculum sit cum deo reddit rectitudinem illam deserenti quam cum mortuo reddit vitam. Capitulum X.

Quia ista servitus non auferat libertatem arbitrii. Capitulum XI.

Cur cum homo non habet rectitudinem magis dicitur liber: quia non potest ei auferri cum habet: quam cum eam habet servus: quia cum non habet per se non potest recuperare eam. XII.

Quia potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem sit perfecta definitio liberi arbitrii. Cap. XIII.

Divisio eiusdem libertatis. XIII

De libe

beati anselmi
episcopi de libero
arbitrio
liberum
videtur repug
nare predestinatio
libertas arbitrii
vtrius illa semp
libertas arbitrii
peccare sicut a lib
hoc semp habent
gratia indige
semper habemus: cur
peccatum quando sim
peccam? A. Libe
potest esse potentia pec
candi. Quia si deus
deus nec angelus
liberum haberent a
deus et dicere. P
esse liberi arbitrii
alio nostro. A
liberum arbitrii
angelorum
tametsi huius libe
sem nomen eadem de
sicut aial offerat ab anim
liberum sive accidental
nomen animalis con
malius est ead. Quia po
tam oportet vere confirmatio
liberum arbitrii que nec potest nec
liberum. Quia ergo libe
nomen dicitur bonum an
nare non potest non generat
liberum arbitrii potest
liberum libertas nec per libe
peccandi potest. Quod ut pla
nare: intendit ad ea que dicam
liberum hic. A. Que tibi
liberum videtur: illa que sit
non peccare vitulatem